

Lensregnskaberne II

AF THELMA JEXLEV

Den efterfølgende oversigt er en fortsættelse af bd. XXV s. 571–621 omfattende en kort indledning om lensregnskabernes almindelige opbygning og oversigt over de østensundske len. I nærværende hæfte gennemgås lenene på Sjælland, Møn, Bornholm, Lolland, Falster, Fyn og Langeland. Oversigten vil blive afsluttet i det følgende hæfte med de jyske len samt Færøerne og Bohuslen.

KØBENHAVN LEN

Fra 1572 med herrederne Sokkelund, Ølstykke, Smørum og det derunder lagte Lille herred. Gammelt regnskabslen, i perioder forenet med Krogen, Frederiksborg, Abrahamstrup eller Tryggevælde len. Forskellige middelalderlige regnskaber er bevaret, men ingen fra Christian 3.s eller Frederik 2.s tid, ej heller i ekstraktbindene.¹

Ditlev Holck 1588–95

Intet bevaret.

Carl Bryske 1595–97

Intet bevaret.

Børge Trolle 1597–99

Intet bevaret.

Knud Rud 1599–1602

a Udgiftsregnskab 1599/1600 og 1601/02.

¹ Om de middelalderlige regnskaber se: Thelma Jexlev, *Lensregnskaber og skatte-mandtal o. 1500*, ARKIV bd. V s. 140–141, 145 og 147, Kbh. 1975. – »Stedsmaalsregistre som landbohistorisk kilde« behandles af Jørgen Andersen, *Fæsteforhold i Københavns len 1611–61*. HT. 1974, s. 1–80. I *Erslev I* s. 16 anføres, at Lille h. lægges under Ølstykke h., men jfr. *Kanc. Brevb. 1577 3/4*. – Skifteprotokoller 1630 ff findes i lensarkivet, LA. for Sjælland.

- c Skattemandtal 1600.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarieliste.

Laurits Ebbesen 1602–08

- a Udgiftsregnskab 1602–04 (heri genanter til kgl. tjenere og skibsfolk, pensioner, årsklædninger m.v.), udspisningsregnskab 1602/03 er udskilt og findes i særlig pakke.

Jørgen Kaas 1608–14

- a Kun antegnelser 1608–11; regnskab 1611–14; udspisningsregnskab 1611–14 (udskilt).
- b Jordebog 1612–14.
- c Skattemandtal 1611–14.
- d Kvittanser (m. fortegnelse).

Christian Friis 1614–15, 1620–24
(til Kragerup)

Kaj Rantzau 1615–20

- a Regnskab 1614–21 (1620/21 med bilag og regnskab over de kirkelige indtægter, som er oppebåret til Halmstad kirkes bygning); udspisningsregnskab 1614–20; udfodringsregnskab 1611–17 og 1618/19; 1621/22 intet regnskab, kun nogle bilag; regnskab 1622–24 (1623/24 med bilag).
- b Jordebog 1615/16, 1620, 1623/24.
- c Skattemandtal 1617/18, 1620/21 og 1622–24.
- d Kvittanser m. fortegnelse fra Christian Friis' anden lensmandsperiode.

Mogens Kaas 1624–29

- a Regnskab 1624/25 (kun nogle bilag), 1625/26 (med oldengældsregister), 1626–29 (med en del bilag). Lysregistre 1623–29 (udskilt). Mandtal på langægtpenge 1625, 1627 og 28 (udskilt).
- b Jordebog 1625–29.
- c Skattemandtal 1624–29.
- d Lensbreve, kvittanser, inventarielister (m. fortegnelse).

Mogens Sehested 1629–32

- a Regnskab 1629–32 (alle med bilag, 1631/32 med

- oldenregister). Lysregistre 1629–32 (udskilt).
- b Jordebog 1629–31.
- c Skattemandtal 1629–32.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Joachim Beck 1632–34

- a Regnskab 1632–34 (med bilag). Lysregistre 1632–34 (udskilt).
- b Jordebog 1632/33.
- c Skattemandtal 1632–34.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Niels Trolle 1634–41

- a Regnskab 1634–36 (med bilag og oldengældsregister, 1635/36 udgifter til ægtkørsel, høbjergning og markarbejder til den ny ladegård), 1636/37 (med bilag), 1637/38 (med bilag og oldenregistre), 1638–41 (med bilag). Lysregistre 1634–41 (udskilt). Langægtpenge og spindepenge 1635–41 (udskilt).
- b Jordebog 1635–38.
- c Skattemandtal 1634–41 (med en del bilag).
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Niels Vind 1641–46

- a Regnskab 1641–46 (alle med bilag, 1641/42 og 1644/45 med oldenregistre). Lysregistre 1641–46 (udskilt). Langægtpenge og spindepenge 1641–46 (udskilt).
- c Skattemandtal 1641–46 (med bilag).
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Oluf Brockenhus 1646–51

- a Regnskab 1646–51 (alle med bilag, 1650/51 med afkortningsregistre og oldengældsregister). Lysregistre 1664–51 (udskilt). Langægtpenge 1646–51 (med enkelte bilag) og spindepenge 1646–50 (udskilt).

- c Skattemandtal 1646–51 (nogle bilag).
- d Kvittanser (m. fortegnelse) og inventarium.

Axel Urup 1651–55

- a Regnskab 1651–55 (alle med bilag, 1653/54 oldengældsregister). Lysregistre 1651–55 (udskilt). Langægtpenge 1651–55 (udskilt).
- c Skattemandtal 1651–55 (visse bilag).
- d Antegnelser til kvittanciarum.

Frantz Brockenhus 1655–58

- a Regnskab 1655–58 (med bilag, 1657/58 med restanceregistre for de 3 hdr.). Lysregister 1655–58 (udskilt). Langægtpenge 1655–57 (udskilt).
- c Skattemandtal 1655–58 (med bilag).

Christoffer v. Kørbitz 1658–61

- a Regnskab 1658 1/5-aug. (fjendens indfald); Jakob Eilersens regnskab for udlæg og forstrækning 1657–60 (med bilag); indtægts- og udgiftsregnskab 1660 fra fredens slutning til 1661 1/5 (enkelte bilag). Lysregistre 1658–60 (udskilt).

Ibstrup ladegård

Denne ladegård blev 1645 bortforpagtet til slotsskriver *Peder Pedersen*, fra hvis tid der er bevaret en pakke forpagtningsregnskaber, og senere fra 1650 til *Hans Christoffersen Claudi*.

- a Forpagtningsregnskaber 1645–49 med bilag.

Isløv mark og enghave

Islevgård i Sokkelund h. var i årene 1538–40 frit overladt Albert Ravensbergs enke *Sofie Podebusk*, men hørte almindeligvis ind under Københavns len. 1650 fik slotsskriver *Peder Pedersen* den i forpagtning til afløsning af Ibstrup; for et par år er der bevaret en pakke forpagtningsregnskaber.

- a Forpagtningsregnskaber med bilag 1653–55.

Københavns nye ladegård

Blev ligesom de andre ladegårde bortforpagtet i 1640'erne, 1645 (og fornyet 1649) til *Peder (Christensen) Svenske*.

Af en eller anden grund findes udskilt af Københavns lensregnskaber mejerskens fortegnelser over solgt og udleveret smør, mælk og fløde 1633/34 samt Vibeke Kruses rekvisitioner fra 1635, desuden

- a Forpagtningsregnskab med bilag 1650/51.

Valby birks enghave

Var ligesom de øvrige ladegårde bortforpagtet fra 1650, til ridefoged *Wolf Ravn*; hans regnskaber findes i en særlig pakke.

- a Afregninger 1651–56.

KROGEN, (fra 1577) KRONBORG LEN

Indtil Christian 3.s død førte Krogen len en noget omskiftelig tilværelse som regnskabslen, afgiftslen og frit len, snart bortforlenet sammen med København snart sammen med Gurre. Efter igen at have været under København blev det 1564–67 selvstændigt bortforlenet til *Jørgen Sehested*. Ved hans fratræden blev det forenet med Frederiksborg indtil 1584, således at regnskab 1582/83 findes der.²

Gert Rantzau 1584–90, med Kronborg og Hørsholm birker samt Holbo h.

Ekstrakter i årgang 1585–1588/89 og 1590/91.

- a Indtægtsregnskab med jordebog 1588/89.

Sten Maltesen Sehested 1590–95

Ekstrakter i årgang 1591/92, 1592/93, 1594/95 og 1595/96.

- a Indtægtsregnskab med jordebog 1592/93.

Ditlev Holck 1595–1600

Ekstrakter i årgang 1596–1598/99.

- a Intet regnskab bevaret, kun antegnelser dertil 1597/98 og 1599/1600.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarieliste.

² Kontrakt 1582 18/3 om leverance af tækkekobber findes i Top. Saml., Helsingør nr. 13. – Kongebreve 1620–40 og skifteprotokoller 1640 ff i lensarkivet, LA. for Sjæll.

Mogens Ulfeldt 1600–04

Joachim Bülow 1604–12³

- a 1605–10 kun antegnelser og ekstrakter 1609/10 i regnskab 1610–12 med bilag samt oldengældsregister og udfodringsregnskaber 1610/11.
- b Jordebog 1610–12.
- c Skattemandtal 1610/11.
- d Kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Christen Hansen (Baden) 1612–19

(død 1618)

- a Regnskab 1612–19 (m. bilag); desuden oldenregister 1616/17, udfodringsregnskab 1616–19 og regnskab på kirkernes beholdning 1617.
- b Jordebog 1613–19.
- c Skattemandtal 1613–19.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Fra 1619 til 1648 igen forenet med Frederiksborg.

Christoffer Basse 1610–23,

Jørgen Urne 1623–27,

Frederik Urne 1627–41

og *Hans Ulrik Gyldenløve* 1641–45

- a Regnskab 1619–42 og 1643–45 med bilag (bilag mangler for 1622/23, 1625/26 og 1643/44); særligt regnskab for den uvisse indkomst (mgl. 1633–35); udfodringsregister (mgl. 1639/40 og 1641–45); oldengældsregister 1619/20, 1623/24, 1625/26, 1630/31, 1635/36, 1641/42 og 1644/45; smederegnskaber 1622/23 og 1630/31 samt udgifter til bøsser og pistoler 1622/23; regnskab for $\frac{1}{3}$ af kirkernes beholdning til Kristianstad kirkes bygning 1624/25. Udspisningsregister for prinsen med følge 1626/27. I en selvstændig pakke findes bygningsregnskaber 1630–39.
- b Jordebog 1626–30, 1631/32 og 1640–43.
- c Skattemandtal 1620–45.

³ Joachim Bülow var samtidig lensmand på Frederiksborg, men havde to selvstændige lensbreve.

- Arent v. d. Kuhla* 1645–58, fra 1648 uden Frederiksborg og Abrahamstrup.
a Regnskab 1645–58 (med bilag);⁴ regnskab for uvisse indkomster 1645–48 og 1656–58; udfodringsregnskab 1645–58; oldengældsregister 1647/48, 1650/51 og 1657/58. Særlige regnskaber: Voldskatter til Københavns befæstning 1647/48; indtægt af frikøbte bøndersønner 1648/49; heste og øksne leverede arméen i Skåne 1657/58.
b Jordebog 1650.
c Skattemandtal 1645–58.
d Kvittanser og inventarieliste (m. fortegnelse).

Christoffer Bille 1658–60

- Eiler Holck* 1660– a Regnskab 1658/59 med bilag; fogedregnskab for Esrom 1658–60; regnskab 1660/61 med bilag og kommissærernes landgildeansættelser for Kronborg len 1660.

FREDERIKSBORG LEN

Lenet er oprettet 1560 af Hillerødholm, hvortil blev lagt Dronningborg og Esrom len m. v.

- Herluf Trolle* 1560–62, i forening med København:
b Jordebog 1561 er bevaret.

Jørgen Munk 1562–77, 1562 blev Frederiksborg birk oprettet med 23 sogne i Try herred, senere kom 6 sogne i Holbo herred til, forenet med Krogen 1567–76.
Ekstrakter i årgang 1573–74 og 1577.

Johan Taube 1577–84, forenet med Kronborg.
Ekstrakter i årgang 1578–83 og 1586.
a Regnskab 1582/83 med jordebog.

Joachim Leist 1584–89, uden Kronborg. 1584 blev Kregme birk og Grønholt sogn lagt til Frederiksborg.
Ekstrakter i årgang 1585–1589/90.

⁴ Fortegnelse på kanoner og ammunition 1652 16/7 findes Top. Saml., Helsingør, Kronborg nr. 42. – Kongebreve 1592–1661 i L.A. for Sjæll.

Morten Venstermand 1589–92

Ekstrakter i årgang 1590/91–1592/93.

Jakob Trolle 1592–97, 1592 ff forenet med Abrahamstrup.

Ekstrakter i årgang 1594/95–1595/96 og 1596/97–1597/98.

c Mandtal over pengeskatten 1596/97.

Peder Mund 1597–1604

a Ekstrakt af regnskab 1599/1600.

c (Skattemandtal 1600/01 burde eksistere, men manglede ved revisionerne 1925 og 1942).

d Kvittanser m. fortegnelse samt inventarieliste.

Joachim Bülow 1604–12

a Intet regnskab bevaret, men bilag 1610/11.

c Skattemandtal 1610–12.

Claus v. Ahnen 1612–14

a Intet regnskab.

c Skattemandtal 1612–14.

d Kvittanser m. fortegnelse og inventarieliste.

Christoffer Basse 1614–23, 1619(–48) forenet med Kronborg.

a Visse bilag 1614/15, regnskab 1615/16 (med bilag og specielt bygningsregnskab, intet regnskab 1616–19, men 1616/17 slotsmandtal på adelsbønder og kanniketjeneres skovkøb i Abrahamstrup len og græsgangsregister for Abrahamstrup; 1619/20 kun Frederiksborg slots bygningsregnskab; 1620/21 ekstrakt og mandtal over dagløn til håndværkere, pligtfolk og andre, som har arbejdet på slottet; 1621/22 intet regnskab, men bilag, desuden skovkøbsregister for Hornsved skov, Abrahamstrup len; 1622/23 kun slotsbygningregnskab.

b Jordebog 1616/17, udat. (ca. 1620).

c Skattemandtal 1614/15, 1617–23.

d Lensbrev, kvittanser m. fortegnelse.

Jørgen Urne 1623–27

a Udgiftsregnskab for prinsens og fru Kirstine Munks ophold på Frederiksborg 1623, bilag 1623/24,

ekstrakt 1624/25; regnskab 1625/26 (med bilag og skovkøbsregister for Frederiksborg samt oldengældsregister for Frederiksborg og Abrahamstrup); regnskab 1626/27 (med bilag og skovkøbsregister for Frederiksborg og Abrahamstrup samt græsgangsregister for Abrahamstrup). Desuden udfodringsregnskab og lysregister på Frederiksborg 1625–27 (udskilt).

- b Jordebog 1625–27.
- c Skattemandtal 1623–27.
- d Lensbrev, kvittanser m. fortegnelse, samt inventarieliste.

Frederik Urne 1627–41

a Regnskab 1627–29 (med bilag og skovkøbsregister for Frederiksborg og Abrahamstrup samt græsgangsregister for Abrahamstrup); regnskab 1629/30 (med bilag) og 1630/31 (med bilag, samt skovkøbs- og oldengældsregister for Frederiksborg); regnskab 1631/32 med bilag, skovkøbsregister for Frederiksborg, ekstrakt m. bilag for 2 års bygearbejder på Frederiksborg, græsgangsregister for Abrahamstrup og fortegnelse på den lille ladegårds avl; regnskab 1632/33 med bilag og skovkøbsregister; regnskab 1633/34 m. bilag; regnskab 1634–36 med bilag, skovkøbs- og oldengældsregister; regnskab 1636/37 og 1638/39 med bilag og skovkøbsregister; regnskab 1637/38 med bilag; regnskab 1639/40 med bilag, oldengælds- og skovkøbsregister og regnskab 1640/41 med bilag og skovkøbsregister. Udfodringsregnskab og lysregister 1627–41 (udskilt).

- b Jordebog 1627–32, 1637–39 og 1640/41.
- c Skattemandtal 1627–41.
- d Kvittanser m. fortegnelse; inventarielister og liste over inventariets forbedringer og forringelser 1627–41.

Hans Ulrik Gyldenløve 1641–45

a Regnskab 1641–45 med bilag og skovkøbsregister, samt oldengældsregister 1641/42 og 1644/45. Ud-

fodringsregnskab og lysregister 1641–45 (udskilt).
c Skattemandtal 1641–45.

Arent v. d. Kuhla 1645–48

- a Regnskab 1645–48 med bilag; ekstrakt af særligt bygningsregnskab 1646/47⁵ og kvartalsregister 1647/48; udfodringsregnskab og lysregister 1645–48 (udskilt).
- c Skattemandtal 1645–48 (heri mandtalsregister på spindepenge 1646/47).
- d Kvittanser m. fortegnelse samt inventarieliste.

Otto Pogwish 1648–, uden Kronborg.

- a Regnskab 1648–61 med bilag og kvartalsregister; oldengældsregister 1650/51 og 1654/55; skovkøbsregister 1650–52 og 1653–58; kornmagasinregnskab 1652–56, samt kommissærernes opgivelse af, hvad bønderne skal yde 1660/61. Udfodringsregnskab 1648–51 (udskilt) og lysregister 1648–58 (udskilt).
- b Jordebog 1651/52 og 1657 (jordebog 1650/51 udtaget og henlagt i Da.Kanc.).
- c Skattemandtal 1648–58 og 1660–62.
- d Kvittanser; antegnelser til registrering af kvittanser.

Frederiksborg ladegård

Frederiksborg lille ladegård var fra 1647 selvstændigt bortforpagtet til *Peder Svenske*, som også havde Københavns ladegård i forpagtning. Han blev 1651 efterfulgt af *Hans Jostsen*, og fra 1654 overtog lensmanden *Otte Pogwich* forpagtningen (efter at der først var udstedt lensbrev til *Gregers Friis* som imidlertid beholdt sit norske len). En pakke med regnskaber og kvittanciarumbilag er bevaret.

- a (Regnskab 1650/51 findes sammen med Københavns ladegård). Indtægts- og udgiftsregnskab

⁵ Fortegnelse på egetømmer 1647 17/2 findes Top. Saml., Hillerød, Frederiksborg slot nr. 31.

- 1651–55 med bilag.
 d Forpagtningsbrev og inventarium 1647 med bilag.
 Gregers Friis' forleningsbrev 6 sept. 1653. Regi-
 ster på kvittanser 1648–56.

HØRSHOLM LEN

Hørsholm hørte oprindeligt under Krogen len, men blev en overgang (1562–68)⁶ selvstændigt bortforlenet til *Borkvard Pappenheim* på regnskab; fra hans tid er bevaret en ekstrakt i årgang 1570. Derefter blev det lagt til Frederiksborg. 1634–37 blev det bortforpagtet til slotsfogden på Frederiksborg *Niels Olsen*, derefter fik lensmanden *Frederik Urne* det selv som en selvstændig forpagtning. Da *Hans Ulrik Gyldenløve* 1641 blev lensmand på Frederiksborg og Kronborg, blev Hørsholm udskilt og overladt *Corfitz Ulfeldt* på de tidligere forpagtningsbetingelser, men fra 1647 fik han og Leonora Christine det frit på livstid. Dette blev stadfæstet efter tronskiftet, men efter deres »fald« 1651 blev lenet naturligvis inddraget og overladt til dronning Sofie Amalie, der 1654 yderligere fik Hven.

Fra Ulfeldts tid er bevaret en pakke regnskaber, som foruden afregning for afgift 1643–50 af Hørsholm med 4 sognetiender tillige indeholder afregninger for sønnen *Christian Ulfeldts* afgifter af Munkeliv kloster og St. Hans klostres len. – En skifteprotokol 1649–59 findes i L.A. for Sjælland.

ABRAHAMSTRUP LEN

Med Hornsherred.

Bortset fra en kort periode i 1530'erne havde *Oluf Nielsen Rosenkrantz* lenet i pant fra 1523 til sin død 1545. Derefter havde *Claus Huitfeldt* det på regnskab et par år, hvorefter det i *Peder Godskes* lensmandstid lagdes under København, for så efter hans død igen at blive selvstændigt bortforlenet.

Borkvard Pappenheim 1559–62 og 1568–88

Ekstrakter i årgang 1572–75, 1577, 1579–82,
 1584–1587/88 og 1589/90.

b Jordebog 1559 er bevaret. Den indeholder tillige regnskab.

⁶ Erslevs opgivelse: 1567–71 er ukorrekt, jfr. Kanc. Brevb.

Oluf Bille 1588–96

d Kun kvitteringer er bevaret.

Derpå forlenet med Frederiksborg indtil 1650, dog særskilt bortforpagtet 1634.

b Jordebøger 1624–31.

c Skattemandtal 1600, 1610–15, 1620–23, 1625–28, 1631–34 (nogle med bilag).

Johan Bøgvad og Hans Hansen 1634–46

a Regnskab 1634–42 (alle med bilag), 1642/43 intet regnskab, kun enkelte bilag, 1643–46 (med bilag).

d Kvittanser og inventarium 1634–45.

Christen Bollesen 1646–52

a Regnskab 1646–52 (med bilag og 1647/48 mandtal på bortfæstede korntiender).

d Kvittanser og inventarium 1645–52.

Derpå havde *Jørgen Schult* lenet frit og ligeså *Niels Banner* (1654–59), da hovedparten blev pantsat til *Hans Meulengracht* og resten lagt under Frederiksborg.

Der er kun bevaret overslag over reparation af Abrahamstrup 1660 (med bilag) samt ekstrakter 1660–62 over øde, bortpantet gods og 1660–65 ekstrakter over landgildeafkortning samt bilag og antegnelser.

ROSKILDEGÅRD LEN

Det ældre kronlen Haraldsborg med de 4 herreder Lille, Sømme, Tune og Volborg var indtil reformationen bortpantet til Roskildebisperne *Lave Urne* og *Joachim Rønnow*. 1536 blev det omdannet til regnskabslen, fra 1540 blev det udvidet med Roskildegård, der omfattede fæsterne under bispens tidligere fadebur, og lensmanden var fremtidigt stiftsbefalingsmand.

Fra *Mogens Godske* (1540–47), *Peder Skram* (1547–48) og *Jakob Brockenhus* (1548–52) er intet bevaret, mens der fra *Hans Barnekows* tid (1552–57) haves to righoldige regnskaber 1555–57 med jordebøger. Derefter fulgte *Herluf Trolle* (1557–61).

Peder Bille 1561–66, havde en kort tid tillige Skjoldenæs len.

Intet bevaret.

Bjørn Andersen 1566–72, sammen med København, og hertil kom fra 1567 Skjoldenæs lens to herreder Ramsø og Ringsted, mens gården Skjoldenæs blev nedbrudt.

Ekstrakter i årgang 1571.

Lave Beck 1572–73. Fra nu af hører Lille herred til Københavns len.

Christoffer Valkendorf 1573–74

Ekstrakt i årgang 1574.

Eggert Ulfeldt 1574–77

Ekstrakter i årgang 1575–77.

a Regnskab over det mageskiftede gods 1576/77.

Lave Beck 1577–87

Ekstrakter i årgang 1578–86 og 1588/89.

a Regnskab for det mageskiftede gods 1579/80; regnskab 1583/84 med jordebog og bilag; udgiftsregnskab 1585/86 m. bilag.

Niels Parsberg 1587–92

Ekstrakter i årgang 1589/90–1591/92.

Christoffer Parsberg 1592–95

Ekstrakter i årgang 1594–1595/96.

a Regnskab for stiftets indkomst 1592/93.

Johan Barnekow 1595–97

Ekstrakter i årgang 1596 og 1597/98.

Christoffer Parsberg 1597–98

Ekstrakt i årgang 1598/99.

Alsted herred, som havde hørt under Sorø klostres len, men efter skolens oprettelse for en tid blev flyttet til Vordingborg len, kom kort før 1600 til Roskildegård, der til gengæld afgav Ringsted herred 1617.

Peder Basse 1598–1613

a Regnskab 1601/02, ekstrakt 1603/04, regnskab 1604/05, regnskab 1609/10 og 1611–13 m. bilag; særligt regnskab for stiftets indkomst, for solgt ved og oldengældsregister, samt udgift til jagt-

heste på Bistrup og til gårdens reparation 1612/13.

- b Jordebog 1601/02, 1610–13 med optegnelse om forandring i jordebogen 1612/13.
- c Skattemandtal 1606/07, 1610/11 og 1612/13.
- d Lensbreve og kvittanser (m. fortegnelse) samt inventarielister og besigtelser.

Christian Friis 1613–14

(til Kragerup)

- a Regnskab 1613–17 m. bilag; regnskab for stiftets indkomst og for solgt ved.
- d Kvittanser, inventarielister og besigtelser.

Holger Rosenkrantz 1614–17

(til Glimminge)

- b Jordebog 1614–17.
- c Skattemandtal 1613–15.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Mogens Pachs 1617–27

- a Regnskab 1617–27 m. bilag og regnskab over solgt ved samt stiftets indtægt 1617–22; udfodringsregister 1621–27; jord indført i salpeterladen 1621/22 og 1623/24, udgifter til Bistrup jægergård 1621–26; bøder til bønder, der har været forsømmelige med humlekuler m. v. 1622/23; udgift til embedsfolk 1622–24 og oldengældsregister 1625/26.
- b Jordebog 1617–24, 1626/27.
- c Skattemandtal 1617–19, 1620–27.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Gabriel Kruse 1627–32

- a Regnskab m. bilag og udfodringsregnskab 1627–32, oldengældsregister og solgt ved 1629–32; regnskab for indkøbte øksne 1630/31.
- b Jordebog 1627–32.
- c Skattemandtal 1627–32.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarieliste (m. fortegnelse).

Sivert Urne 1632–41

- a Regnskab 1632–41 m. bilag, register på solgt ved og udfodringsregnskab; udgiftsregnskab for Bistrup 1632–38, oldengældsregister 1634–38, 1639–41 register på jord indført i salpetersyderiet 1634–36, 1637–41; register på afslag i landgilde 1637/38, regnskab for officersgardene 1636–41.
- b Jordebog 1632–41.
- c Skattemandtal 1632–41.
- d Lensbrev, kvittanser (m. fortegnelse), inventarier, lister m. v.

Niels Trolle 1641–56

- a Regnskab 1641–56 m. bilag; udgift til Bistrup 1641–45; solgt ved og jord indført i salpetersyderiet 1641–46; oldengældsregister 1641/42 og 1644–46; regnskab for indtægten af kirkerne i Roskildegård len til den nye kirkes bygning i København 1638–41; fortæringsregnskab for prinsens og fru Vibekes folk 1642/43; udgift til fangers underhold 1642/43; udfodringsregnskab 1644–56; oppebørsel af officersgårde 1650–53.
- b Jordebog 1641–46.
- c Skattemandtal 1641–56.
- d Lensbreve, kvittanser (m. fortegnelse), inventarier, lister (m. bilag og fortegnelse), fortegnelse over kirkernes beholdning m. m.

Frederik Urne 1656–57

Ove Skade 1657–

- a Regnskab 1665–58 og 1660/61 m. bilag; brødbagnings- og spindepenge 1656; oldengældsregister 1657/58 og 1660/61.
- b Jordebog 1656/57.
- c Skattemandtal 1656/57.
- d Lensbrev og kvittanser (m. fortegnelse), desuden for Halsted klostres len 1657/58, samt antegnelser til kvittanciarieret på Roskildegård 1656/57 og Halsted kloster 1657/58.

SVENSTRUPGÅRD LEN i Ramsø herred

Det tidligere bispelen var kort før reformationen lagt til Roskildebispens fadebur og fortsatte derfor under Roskildegårds len i Christian 3.s og Frederik 2.s tid. I 1550'erne og 1560'erne samt nogle få år i 1570'erne var det dog selvstændigt bortforlenet, dels frit og dels som pantelen.

Jørgen Rosenkrantz 1588–92

Johan Barnekow 1592–94

Christen Holck 1594–96

Eustachius v. Thümen 1596–1610

Peder Basse 1613–18

(til Sørup)

Christen Hansen (Baden) 1618–19

(til Nørgård, død 1618)

Ovennævnte havde alle lenet frit eller på fast afgift, derfor findes ingen regnskaber.

Frederik Reedtz 1619–22, fik også lenet på afgift, men mod regnskab af de uvisse indtægter.

a Regnskab 1619–22 (m. enkelte bilag).

b Udateret jordebog [1620–22].

d Lensbrev og kvittanser.

26. juni 1622 bortmageskiftede kronen Svenstrup hovedgård med en del af det tilliggende gods til Roskilde kapitel, mens det tiloversblevne gods blev forlenet til *Christoffer Urne* (1622–29), der samtidig af kapitlet var forlenet med Svenstrup hovedgård.

Just Høg 1629–41

d Lensbrev og kvittanser.

Oluf Brockenhus 1641–66

a Regnskab 1643–52 (m. enkelte bilag).

c Antegnelser til skattemandtal 1645–47 og 1650/51. Skattemandtal 1651/52.

HOLBÆK LEN

Med Tuse og Merløse herreder; fra 1608 tillige Igelsø.

Dette gamle kgl. hovedlen var en lang periode (1521–50) under skiftende regenter overladt *Markvard Tidemand* først frit, siden som pantelen. Derefter havde *Frantz Banner* (1550–54) og *Peder Bille* (1554–55) det på afgift, mens det en kort tid under *Jørgen Valkendorf* (1555–60) i overens blev kun af kort varighed, *Lave Brok* fik det igen på afgift (1560–63), og den følgende menneskealder havde Frederik 2.s staldmester *Christoffer Pachs* det frit til sin død, kun med regnskabspligt af den gejstlige jurisdiktion.

Christoffer Pachs 1563–1608

- b Jordebog over gejstligt gods ca. 1600.⁷

Anders Dresselberg 1608–14

- a Regnskab 1610–14 (1611/12 m. bilag).
- b Jordebog 1613/14, over stiftsgodset 1612–14.
- c Skattemandtal 1610–14.

Jørgen Daa (1614–19

- a Regnskab 1614/15, 1616/17 og 1618/19 (ellers kun antegnelser).
- c Skattemandtal 1614/15 og 1617–19.
- d Lensbrev og kvittanser.

Eiler Urne 1619–20

- a Regnskab 1619/20.
- c Lensbrev og kvittanser (m. fortegnelse).

Alexander v. Pappenheim 1620–27

- a Regnskab 1620–27 m. bilag (ingen bilag 1623/24).
- b Jordebog 1621.
- c Skattemandtal 1622–27.
- d Lensbreve, kvittanser og besigtigelser.

Mogens Pachs 1627–43

- a Regnskab 1627–43 m. bilag.

⁷ Hertil hører rimeligvis et udat. restanceregister fra Vinderup m. fl. sogne, Top. Saml., Merløse h., Vinderup.

- b Jordebog 1635/36.
- c Skattemandtal 1627–43.
- d Lensbrev og kvittanser (m. fortegnelse).

Flemming Ulfeldt 1643–51

- a Regnskab 1643–46, 1648–57 m. bilag; regnskab 1647/48 af den uvisse indkomst; adelens forstrækning til soldaternes aftakelse 1644/45.
- c Skattemandtal 1643–51 m. bilag.
- d Lensbreve og kvittanser (m. fortegnelse).

Oluf Brockenhus 1651–53

- a Regnskab 1651/52 m. bilag.
- b (Jordebog 1651 findes i Da.Kanc.).
- c Skattemandtal 1651/52.

Jørgen Seefeld 1653–57

- a Regnskab 1653–56 med bilag, 1656/57 kun bilag.
- c Skattemandtal 1653–56.

Erik Banner 1657–

- a Regnskab 1657/58.

KALUNDBORG LEN

Oprindeligt med de 4 herreder Ars, Løve, Ods (til 1566) og Skippinge samt Samsø. 1571–96 lå Sæbygård det meste af tiden under Kalundborg.

Kalundborg var fra gammel tid en af kronens vigtigste borge og i 15. årh. ved siden af København kongernes foretrukne opholdssted. Det store tårn »Folen« rummede rigets hovedarkiv, indtil dette i 1582 blev flyttet til hvælvingen på Københavns slot.

Dette betydningsfulde len var gennem hele det 16. årh. regnskabslen, som ikke var så eftertragtet, så længe der var gunstigere lensvilkår at opnå. Derfor er der hyppige lensmandsskifter, ialt 10 lensmænd 1500–1550, desværre er ingen regnskaber bevaret.

Sten Rosensparre 1552–66

Inventarium bevaret.

Peder Bille 1566–80

Ekstrakter i årgang 1570–79 og 1581.

- a Udspisningsregnskab 1575–80; regnskab over det

mageskiftede gods 1578–80 (m. bilag); regnskab 1579/80 indeholder tillige jordebogen.

- d Lensbrev, inventarium samt fortegnelse på forskellen mellem dette og det forrige inventarium.

Herman Juel 1581–87⁸

Ekstrakter i årgang 1582–86 og 1588/89.

- a Nogle regnskabsbilag 1583/84.

Frantz Rantzau 1587–88

Ekstrakt i årgang 1588/89.

Hak Ulfstand 1588–91

Ekstrakt i årgang 1590/91.

Corfitz Viffert 1591–92

(død 1591, enken

Anne Gyldenstjerne)

Ekstrakt i årgang 1592/93.

Sten Brahe 1580–81, 1592–1620

Ekstrakter i årgang 1581, 1593/94–1598/99.

- a 1592–96 er kun bevaret antegnelser. Udgiftsregnskab 1596/97, regnskab 1598/99 med særskilt skovfogedregnskab, ekstrakt 1601/02, regnskab 1605–07, 1609–20 (de fleste år m. bilag); skov- og græsgangsregister 1611–13, 1615–18, 1619/20; restanceregister 1617/18.

- b Jordebog 1602, 1605–07, 1610–19.

- c Skattemandtal 1603/04, 1610–15, 1617–19.

- d Inventarium.

Kaj Rantzau 1620–23

Otte Brahe 1623–24

- a Regnskab 1620–24 (m. bilag); skovregister 1621–24, kirkernes udgift til Kristianstad kirkes bygning 1621/22, øksneregister, spindepenge og græsgangsregister 1623/24.

- b Jordebog 1620–24.

- c Skattemandtal 1620–24.

- d Lensbrev, kvittanser m. fortegnelse, samt inventarium fra Kaj Rantzaus lensmandsperiode.

⁸ Erslevs angivelse: 1581–85 må være forkert, jfr. Kanc. Brevb. samt regnskabsekstrakterne.

Hans Lindenov 1624–39

(til Hundslund)

- a Regnskab 1624–39 (m. bilag); særlige regnskaber for den uvisse indkomst, særligt regnskab for Samsø 1625/26 og 1628–39; skov- og græsgangsregistre øksne- og spindepengeregistre, diverse år; afslag bevilget bønderne 1626/27, 1630/31.
- b Jordebog 1624–26, 1628–30, 1631–33, 1635/36, 1637–39.
- c Skattemandtal 1624–39.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarier (m. fortegnelse og bilag).

Hans Lindenov (d.y.) 1639–58

(til Hundslund)

- a Regnskab 1639–46, 1650–58 (med bilag); særlige regnskaber for den uvisse indkomst, ligeså for Samsø samt registre over lastepenge på Samsø (diverse år); oldengældsregister 1641/42; for 1646–50 findes kun kort ekstrakt med enkelte bilag og antegnelser; designation på frit gods 1653; landgilderestancer 1657/58.
- b Jordebog 1639–42, jordebog 1642 optaget af 2 rigsråder (kommissariejordebog), desuden 3 udaterede jordebøger (1651-jordebogen er i Da.Kanc.).
- c Skattemandtal 1639–58.

Hofmester *Joachim Gersdorff* (død 1661) fik 1658 Kalundborg som frit len, derfor intet bevaret.

SØLLEMARKGÅRD på Samsø

Øen Samsø var gammelt krongods, som i middelalderen oftest var bortgivet til medlemmer af kongeslægten. Det hørte med til dronning Dorotheas (Christian 1.s dronnings) morgengavelen, som i 1546 blev overladt den fangne Christian 2. Ved hans død 1559 kom øen igen under kronens administration som en del af Kalundborg len. 1606 fik fogden på Samsø *Jakob Brun Søllemarkgård* frit på livstid, og efter hans død 1628 blev gården overladt *Markvard Rantzau*. Jakob Bruns enke *Dorte Hansdatter* fik dog snart gården tilbage mod en årlig afgift; hun efterfulgtes 1642 af sønnen *Jens Jakobsen Brun*. Fra hans tid er bevaret 1 pakke med nogle års regnskaber.

a Afregning for Jens Bruns afgift af Søllemarkgård 1645–48 (for 1646–48 med bilag).

SÆBYGÅRD LEN

Gammelt kronlen i Løve herred, som i lange perioder lå under hovedlenet Kalundborg. Selvstændigt bortforlenet til *Knud Rud* (1523–40) og derpå nogle år i pant til *Knud Gyldenstjerne*, derefter igen under Kalundborg til 1558.

Henrik Nielsen Arenfeldt 1558–63, dog fulgte landgildeindtægterne fortsat (landsdommer) Kalundborg.

Claus Bryske 1563–65 og

Otte Emmikesen 1565–71, som pant, der 1571 overførtes til Rugård, hvorpå Sæbygård atter blev lagt til Kalundborg indtil 1596 og derpå under Antvorskov 1596–1604

Mogens Gøye 1604–16

(død 1616)

a Regnskab 1615/16.

c Skattemandtal 1610–14.

d Forelningsbrev, kvittanser og inventariefortegnel-
se.

Jørgen Brahe 1616–17, undtagen 6 gårde, som er lagt til Antvorskov.

d Forleningsbrev, inventarium og kvittering.

Under Antvorskov 1617–46.

Wentzel Rotkirch, får 1635 Sæbygårds avl i forpagtning mod afgift.

Christoffer Gøye 1646–58, som frit len på livstid.

(død 1652, enken d Registrering.

Karen Lange,

død 1657)

DRAGSHOLM LEN

Dragsholm var indtil reformationen et af Roskildebispens hovedslotte, men blev under kronen først hovedlen 1566 og var i de mellemliggende år bortforlenet på forskellige vilkår, både som afgifts- regnskabs- og frit len, til ikke mindre end 7 lensmænd. Fra 1566 tillige med Odsherred.

Frantz Lauritsen 1565–78

Ekstrakter i årgang 1570–78.

Henrik Vind 1578–87

Ekstrakter i årgang 1579–1587/88.

Herman Juel 1587–95

Ekstrakter i årgang 1588/89, 1590/91–1594/95 og 1596.

- a Regnskab 1591/92 med jordebog.
- d Kvittanser og inventarieliste.

Christoffer Parsberg 1595–97

Ekstrakter i årgang 1596 og 1597/98.

- d Kvittanser, antegnelser til regnskabet 1595/96 og 1596/97.

Arild Huitfeldt 1597–1609

Ekstrakt i årgang 1598/99.

- a Ekstrakt og forklaring (samt antegnelser) 1602–04; regnskab 1604–06.
- b Jordebog 1602–06.
- d Inventarieliste.

Hans Lindenov 1609–1610

(til Gavnhø)

- a Ekstrakt 1609/10.
- b Jordebog 1609/10.
- d Lensbrev og 2 inventarielister.

Oluf Rosensparre 1610–24

a Antegnelser 1611/12; regnskab 1612–24 (m. bilag); register på tømmer og ved 1612–15, 1616–18, 1620/21 og 1622/23; regnskab på det gods, som Andreas Klarke og Hans Kocherhan har haft 1618; register på kirkernes indtægt 1623/24.

- b Jordebog 1612–17, 1618/19, 1620–24.
- c Skattemandtal 1610–24.
- d Kvittanser og inventarieliste.

Claus Daa 1624–41

a Regnskab 1624–41 (de fleste år med bilag); register på bønder, som ønsker sædekorn til låns,

1625/26; register på fragtpenge og spindepenge 1628/29, 1630/31; bygningsregnskab 1638–40 m. bilag.

- b Jordebog 1624–31, 1632–38, 1639–41; desuden kongens part i korntienden af stiftsgodset i Dragsholm len (udat.); kommissærernes afslag på landgilde 1630/31; særskilt jordebog for de 6 officersgårde 1637/38, 1639–41.
- c Skattemandtal 1624–41, mange med bilag.
- d Kvittanser m. fortegnelse; inventarieliste.

Jørgen Vind 1641–45

- a Regnskab 1641–45 med bilag.
- b Jordebog 1641–45 med særlig jordebog for de 6 officersgårde.
- c Skattemandtal 1641–45, alle med bilag.
- d Kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse) samt antegnelser.

Christoffer Urne 1645–58

- a Regnskab 1645–48 med bilag (bilag 1650/51 mgl.), regnskab over korn og viktualier modtaget på Dragsholm efter Flemming Ulfeldts ordre 1645/46; designation på kirkernes beholdning 1647/48, 1651–53.
- b Jordebog 1645/46 og 1648–50, indeholder også de 6 officersgårde (1651-jordebog er i Da.Kanc.).
- c Skattemandtal 1645–58 med bilag.
- d Kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse) samt antegnelser.

Sivert Urne 1658 og 1660–61

- a Regnskab 1658–61 med bilag og kopi af kommissærernes forretning.
- c Skattemandtal; kun bilag til hovedskatten 1660.

SORØ KLOSTERS LEN

Fortsatte efter reformationen under lutheranske abbeder *Niels Jespersen*

(1538–56)⁹ og *Oluf Lauridsen* (1556–65). Fra 1565 verdsligt hovedlen, men stadig under »abbeder« indtil 1580, og 1586 omdannes klosteret til skole.

Mag. *Morten Pedersen* 1565–72

- Ekstrakter (tilbage til 1568) i bindet 1572 og 1574.
- a Udgiftsregnskab 1562/63 og 1566/67; regnskab med enkelte bilag og udfodringsregister 1567/68 og 1570/71.
- a₂ Ugekostregistre 1567/68 og 1570/71.
- b Jordebog 1567/68 og 1570/71.

Mag. *Iver Bertelsen* 1572–80

Ekstrakter i årgang 1575–79.

Peder Reedtz 1580–84, sammen med Antvorskov (hvor P. R. fortsætter til 1589).

Ekstrakter i bindene 1581–83 og 1585.
1585 foretages et mageskifte af 7–8 sogne mellem Antvorskov og Sorø, 1586 omdannes Sorø kloster til lærd skole, og en del af godset lægges under Antvorskov.

Johan Svave 1584–86

Ekstrakter i bindet 1585 og 1586.

Skoleforstanderne:

Mag. *Christian Machabæus* 1586–97

- a₂ Ugekostregistre og udfodringsregnskab 1596/97.

Mag. *Hans Mikkelsen* 1597–1602

- a Kun ekstrakt 1599/1600.
- b Jordebog 1597/98 og 1599/1600.
- d Følgebrev, kvitteringer og inventarieliste.

⁹ Inventarium 1556 5/7 findes i Top. Saml., Sorø nr. 6. Benyttet i P. Nørlund og M. Mackeprang, Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne. 1926.

Mag. *Anders Christensen* 1602–07

(død 1606)

- a Kun ekstrakt 1602/03, regnskab 1604/05, kun bilag 1606/07.
- a₂ Udspisning på forstanderens stue 1603/04 og ugekostregister 1606/07.
- b Jordebog 1606/07.
- d Følgebrev, kvittanser og inventarieliste.

Mag. *Jon Jakobsen* 1607–08

(død 1608)

- a Regnskabsekstrakt og udfodringsregister 1607/08.
- a₂ Ugekostregister 1607/08 (udskilt).
- a₃ Mandtal på skolebørnene 1607/08.
- b Jordebog 1607–08.
- d Inventarieliste.

Mag. *Hans Steffensen* 1608–23

- a Ekstrakt 1609/10; regnskab m. bilag og særlige skovregnskaber 1610–23; udfodringsregistre 1610–13, 1614–17 og 1622/23; smederegister 1610–17 og 1622/23 (1616/17 kaldt register på jern). 1621/22-regnskabet indeholder tillige regnskab for Maribo kloster.
- a₂ Ugekostregistre 1610–23.
- a₃ Mandtal på udspisning 1610–23; skolebørnenes mandtal 1607/08, 1610–12 og 1616/17.
- b Jordebog 1608/09, 1610–15, 1616/17, 1618–20, 1621/22.
- c Skattemandtal 1610–13, 1617–19 og 1620/21.
- d Inventarieliste.

Fra 1623 adeligt akademi under hofmestre, hvorunder Børglum og Maribo blev henlagt.

Just *Høg* 1623–40

- a Regnskab m. bilag 1623–40; særskilte skovregnskaber 1623–31 oldengældsregister for Sorø og Lolland-Falsterske skove 1625–27, 1628–31; udfodringsregistre 1625–31; mandtal på adelspersoner og adelige børn, der har opholdt sig på Sorø akademi 1624/25; smederegister 1624–31; diverse andre regnskaber over håndværksarbejde 1626–30;

- øksne indkøbt til udspisning 1627/28 og 1630/31; skifte efter mag. Johan Bartskaer 1627; driftkvæg, som har stået år og dag på Sorø birketing 1630/31.
- a₂ Ugekostregistre 1623–40.
- a₃ Mandtal på udspisning 1623–40 (særlige registre over fremmede).
- b Jordebog 1623–26, 1631–33, 1634/35, 1636–40.
- c Skattemandtal 1623–40 (heri præsternes skat til jul 1628).
- d Overdragelsesforretning 1623 2/11; inventarieliste, fortegnelse på rede penge, kvittanser på regnskaber og skatter. Bestallinger til forskellige lærere 1623–24.

Henrik Ramel 1640–49

(død 1653)

- a Regnskab med bilag 1640–49 (1640/41 kun bilag).
- a₂ Ugekostregistre 1640–45, (1641/42 med beregning over pengeudgifter til akademiets bespisning pr. person dels for hele året, dels pr. måned og uge). Ugekostregistre og udspisningsmandtal 1645–47 og 1648/49.
- a₃ Mandtal på udspisning af (skolebørn og) fremmede m. v. 1640–45.
- a₄ Bygningsregnskaber med bilag 1640, 1642/43 og 1643–49 (1646–49 dog ingen bilag).
- b Jordebog 1640–45.
- c Skattemandtal 1640–49.
- d Kvittanser 1641–49 (med register), inventarieliste og en opgørelse over mellemværendet mellem Sorø by, kongen, Falk Gøye og Henrik Ramels arvinger.

Falk Gøye 1649–53

(død 1653)

- a Regnskaberne mangler, der findes kun bilag 1649–53.
- a₃ Mandtalsregister på udspisning 1649–51.
- a₄ Bilag til bygningsregnskaber 1649–53 (samt antegnelser dertil).
- d Antegnelser til regnskab for Sorø akademi 1649/

50 og en fortegnelse over, hvad han har modtaget som landkommissær på Fyn.

Jørgen Rosenkrantz 1653–65

- a Regnskab (med bilag) for Sorø akademi 1653–61 (blandt bilagene 1654/55 findes særligt jordebøger og regnskab for en del strøgods); udfodringsregister 1654/55; regnskab for skolen (med bilag) 1654–61; regnskab over salget af professorgårde og den gamle ladegårds marker 1655/56; udskrevne heste og øksne 1657/58; kongtienden 1657/58 af det kannikegods, som efter Thomas Finckes død er lagt til Sorø; toldregnskab for Bandholm 1658/59 og 1660/61; kommissærernes taksationsforretning og hofmesterens landgildeakord med bønderne 1660/61; regnskab for Sorø akademis gods på Fyn og i Skåne 1660–61.
- a₂ Ugekostregister 1655–59.
- a₃ Mandtalsregister på udspisning, herunder af fremmede 1654–60.
- a₄ 1 pk. regnskabsbilag 1653–65.
- b Jordebog 1654/55; jordebog 1655/56 over købt gods på Sjælland.
- c Skattemandtall 1653–58 og 1660/61.
- d Forklaring på restancer på adelens kostpenge på Sorø.

RINGSTED KLOSTERS LEN

Forblev administreret af abbeder til 1591. Oprindeligt omfattede lenet kun klostrets gods, hvoraf en del strøgods var bortpantet, men efter Sæbygårds nedlæggelse blev alt krongods i Ringsted herred lagt til Ringsted kloster 1617. Abbeder var *Jens Mortensen* (–1537), *Niels Jensen* (1537–40), fra 1539 for livstid, *Hans Lauritsen* (1554–61).

Mag. Frantz Andersen 1561–71

Iver Bertelsen 1571–73 og 1580–84

(død 1583, enken

Else Mule)

*Bent Gregersen 1573–80**Mag. Christian Machabæus 1584–87**Dr. Johan Knoppert 1587–91*

Ekstrakter i årgang 1574, 1576–79, 1582–1590/91 og 1592/93.

- a Regnskab med jordebog 1566/67, 1570/71, 1579–81 og 1585/86 (med bilag) samt regnskab med bilag 1576/77. Kun udgiftsbilag 1582/83; udgift til jægerdrenge og hunde 1584/85; kun ekstrakter 1587/88 og 1589/90. Desuden udspisningsregnskab 1576/77 (udskilt), andre findes i regnskaberne.¹⁰
- b Forandring i jordebog 1566, jordebog 1576/77, forandring 1585 og jordebog 1591/92 (se desuden ovenfor).

Lave Beck 1591–1605

Ekstrakter i årgang 1592/93 og 1594/95–1598/99.

- a Regnskab med udspisningsregister og jordebog 1602/03.
- b Jordebog 1597/98.
- d Inventarium.

Vilhelm Dresselberg 1605–15

- a Regnskab med udspisningsregister og bilag 1607/08 og 1610–15, i 1614/15 desuden fortegnelse på bygningstømmer. Udspisningsregnskab 1605/06, 1607/08, 1610–15 (udskilt).
- b Forandring i jordebog 1615/16.
- d Inventarielister og kvittanser med fortegnelse.

Axel Urne 1615–24

- a Regnskab med jordebog og udspisningsregister

¹⁰ Udspisningsregistrene for en række år er udgivet af C. Rise Hansen i »Hoveriet på Ringsted Kloster 1570–1620«, Kbh. 1968. – Af kvittansen til Iver Bertelsen 1574 30/7 (Kanc. Brevb.) og af regnskabsekstrakterne fremgår, at denne havde lenet indtil 11. juli 1573, mens såvel Erslev I som Rise Hansen (a.a. s. XVIII) sætter Iver Bertelsens første lensmandsperiode til 1571–72. – Af Lave Becks forleningsbrev dateret 1592 11/5 (Kanc. Brevb.) og af regnskabsekstrakterne fremgår, at han aflagde regnskab fra 1591 11/5; 1592 i Erslev I er således ukorrekt.

1615–18, med udspisningsregistre og bilag 1618–24; desuden skovfogedregnskab og register på accise af øl og malt 1621/22. Udskilte udspisningsregnskaber 1615–24.

- b Jordebog 1615/16, 1618–20, desuden forandringer i jordebog 1619/20, jordebog 1621–24.
- c Skattemandtal 1617–19, 1620/21, 1622–24.
- d Inventarielister.

Jakob Ulfeldt 1624–30

(landsdommer)

- a Regnskab med bilag 1624–30, tillige med udspisnings- og udfodringsregistre 1624–28.
- b Jordebog 1624–26.
- c Skattemandtal 1624–30.
- d Inventarieliste.

Jørgen Seefeld 1630–62

(landsdommer,
død 1662)

- a Regnskab med bilag 1630–55, tilligemed udspisnings- og udfodringsregistre 1630–33; mandtalsregister på klostrets daglige folk og fremmede 1630/31 (udskilt); oldengældsregister 1630–32; bygningsregnskab (med bilag) 1631–35; regnskab over øksne, købt af Jørgen Seefeld 1651/52; regnskabsbilag 1655/56; for årene 1656–62 findes kun antegnelser.
- b Jordebog 1652/53 og udat.
- c Skattemandtal 1630–56.

KORSØR LEN

Hertil Flakkebjerg herred og Slagelse herred, som senere afgives til Antvorskov. Gammelt kronlen, der flere gange i 1. halvdel af 16. årh. blev overladt som fri forlening. 1557 ændret til regnskabslen, men også senere periodevis givet frit eller på afgift.

Jakob Skeel 1557–62

Otte Rud 1562–74

- c Skattemandtal 1566/67.

Eiler Krafse 1574–81

Mogens Gøye 1581–84

Frantz Rantzau 1584–87

Peder Reedtz 1587–88, sm. med Antvorskov.

Knud Rud 1588–97

b Jordebog over det gejstlige gods 1591.

Corfitz Ulfeldt 1597–1605

(til Bavelse)

Ebbe Munk 1605–20, sm. med Antvorskov.

a Regnskab 1610–20 m. bilag. Skovregnskab 1609–17, 1618–20 (udskilt). Ugekost- og udspisningsregistre 1609–20 (udskilt).

b Jordebog 1610–20.

c Skattemandtal 1610–15, 1618/19.

Ernst Normand 1620–31, sm. m. Antvorskov.

a Regnskab 1620–31 (m. bilag). Skovregnskab 1620–25, 1626–31 (udskilt). Ugekost- og udspisningsregistre 1620–31 (udskilt).

b Jordebog 1620–29.

c Skattemandtal 1620–22, 1623–31.

d Lensbreve, kvittanser og inventarier.

Wenzel Rothkirch 1631–56

a Regnskab 1631–56 (m. bilag); spindepenge 1633–35; besigtigelse af kronens skove, broer og veje 1638/39; restancelister 1650/51; skovregnskaber 1631–48 og 1649–56; ugekost- og udspisningsregister 1631–56, desuden registre på de fremmedes fortæring på Korsør slot 1634/35.

b Jordebog 1632–38, 1646–48; (jordebog 1650/51 findes i Da. Kanc.).

c Skattemandtal 1631–56.

d Lensbreve, kvittanser og inventarier.

Hugo Lützow 1656–. 1662 fik han ny bestalling som befalingsmand over Korsør og Antvorskov amter.

a Regnskab 1656–61 (m. bilag); skovregnskab 1656/57; ugekost- og udspisningsregistre 1656–

58, 1660/61.
c Skattemandtal 1656–58.

ANTVORSKOV KLOSTERS LEN

Fortsatte indtil 1580 under priorer. Blev derpå forenet med Sorø og kaldes fra 1585 slot. I løbet af årene 1581–87 sker adskillige ændringer i fæstegodset ved »mageskifter« med Kalundborg, Ringsted, Sorø og Vordingborg len, derefter er det faste tilliggende Slagelse herred. Lenets forpligtelse til at underholde 12 disciple og være herberge for rejsende giver regnskaberne en særlig karakter. *Niels Andersen Fos* 1538–68. Fra *Bertel Sørensens* tid (1568–80) er bevaret ekstrakter i årgang 1577–81.

Peder Reedtz 1580–89

Ekstrakter i årgang 1581–83 og 1585–1589/90.

Christen Friis 1589–96

(til Borreby)

Ekstrakter i årgang 1590/91–1596.

d En inventarieliste findes.

Ebbe Munk 1596–1620, også Løve herred, fra 1605 tillige Korsør len og fra 1617 Sæbygård len.

Ekstrakter i årgang 1597/98 og 1598/99.

- a Indtil 1609 findes kun udgifter til Kongelig Majestæts jagthunde 1600/01. Regnskab 1609–20 (m. bilag 1610/11, 1613/14, 1615–17, 1618–20). For hvert år er indtægt og udgift ført i hver sit hefte, og der findes derudover en række specialregnskaber, således om udgifter for heste, stangjern og sten, konvertering af ruglandgilde til byg samt indtægt af skovsalg 1610–14, 1615/16 og 1619/20. Register på fetalje modtaget til Kongelig Majestæts og prinsernes udspisning 1619. Yderligere findes der her regnskab for Sæbygård 1614/15 og 1616/17 m. bilag – formentlig kun for de gårde, der allerede før 1617 var henlagt til Antvorskov. Ugekost- og udspisningsregister 1609–16 og 1618–20 for Antvorskov og Sæbygård (udskilt).
- b Jordebog 1609–14, 1615–17 og tillige for Sæbygård 1618–20.
- c Skattemandtal 1606/07, 1610–15, 1617–19.

d Inventarieliste.

Ernst Normand 1620–31

- a Regnskab 1620–31 m. bilag og regnskaber for skovsalg samt en lang række andre specialregnskaber. Ugekost- og udspisningsregister 1620/21, 1622–24, 1625–29, 1630/31 (udskilt).
- b Jordebog over Antvorskov og Sæbygård 1620–31.
- c Skattemandtal 1620–23, 1624–31.
- d Kvittanser m. fortegnelse, inventarielister m. m.

Wentzel Rotkirch 1631–56, Sæbygård kun til 1646.

- a Regnskab 1631–56 (m. bilag); regnskab for berider- og folestaldene 1631–39, 1643–54; lysregistre 1631–50, desuden lys til hoffolk 1636/37 og prinsens og prinsessens hofholdning 1640/41. Skovsalg 1631–46, 1647/48, 1649–56; oldengældsregistre 1634–38, 1641/42, 1644–48 1650/51, 1652–56. Leveret til de unge herrers behov ved Sorø 1634/35. Spindepenge 1635–37, 1638/39, 1646/47; udgift til indkøb af heste 1644/45, 1646/47, 1653/54; udfodringsregnskab 1647/48. Snedkerregnskab 1649–53, murerregnskab 1649–53. Gods udlagt til betaling af rigets gæld 1650/51; kirkernes $\frac{1}{2}$ beholdn. afgivet til Regenskirkenes bygning 1650/51 (m. bilag); kongelige Majestæts brev om afslag (d. v. s. i landgilden) 1652/53; officersbøndernes landgilde 1652, 1653, 1654 og 1654/55; regnskab for stedsmål, sagefald og forbrudt gods 1655/56. Skifte fra boet efter afdøde ridefoged Oluf Pedersen. Ugekost- og udspisningsregistre 1631–56, desuden fortegnelse på de fremmedes fortæring på Antvorskov slot 1634 (udskilt).
- b Jordebog over Antvorskov og Sæbygård 1631–33, 1634/35, 1636–46, Antvorskov alene 1646–55.
- c Skattemandtal 1631–56.
- d Kvittanser m. fortegnelse, inventarielister.

Hugo Lützow 1656–

- a Regnskab 1656–61 m. bilag; stedsmål, sagefald,

oldengæld 1656–58; den uvisse indtægt af Flakkebjerg herred 1656/57; skovregister 1656–58; Kongelig Majestæts brev om afslag 1656/57; udfodringsregister 1656/57; register på jern, søm, tømmer 1656–58; driftregister 1657/58, tiendeskatteregister 1657/58; vurdering over 8 gamle køer 1657/58; restanceregnskab 1657/58; magasinregnskab m. bilag 1657/58. Landgilde-regnskab 1658/59; regnskab på alt uvist fra 1/5 1658 til fjendens ankomst. Fortegnelse over hvad der er bortpantet af Antvorskov og Korsørlen 1658–60; fortegnelse over, hvad kongen skylder på amtmandens og de andre betjentes genant og løn 1658–60. Ugekost- og udspisningsregister 1656–58 (udskilt).

b Jordebog 1656–58.

c Skattemandtal 1656–58 m. bilag.

SALTØ LEN

Efter inddragelsen af det gamle bispelen Solte (i Flakkebjerg herred) blev Lekkendegård 1537 udskilt herfra og i en årrække selvstændigt bortforlenet. Saltø forekommer i den følgende tid dels som afgiftslen, dels frit og som pantelen, bl.a. til den ældre og yngre *Gregers Ulfstand*, død 1567 og 1581. Ind i mellem havde *Frantz Brockenhus* det i pant sammen med en del af Roskilde Frue klostres gods 1567–70.

Peder Reedtz 1582–1637, for sin og sin hustrus livstid mod årlig afgift (død 1607, enken på 200 daler samt gejstlig jurisdiktion på regnskab.

Karen Rostrup,
død 1636)

a Regnskab 1630–32 (m. enkelte bilag).

b Jordebog 1614/15 og 1629/30.

d Forleningsbrev, kvittanser og inventarier.

Laurits Ebbesen (Udsen) 1637–46, på samme vilkår som forrige indehaver. (død 1646)

a Regnskab 1637–46 (m. enkelte bilag).

d Forleningsbrev, kvittanser, inventarium.

27. marts 1646 blev Solte (Saltø) af kronen bortmageskiftet for jysk gods til grev Valdemar Christian, der straks videresolgte Saltø til sin svoger Corfitz Ulfeldt, som da var lensmand på Møn. Af inventariet fremgår, at afle-

veringen er sket direkte fra Laurits Ebbesens enke til Corfitz Ulfeldts foged Rasmus Andersen. Under Ulfeldts landflygtighed i 1650'erne var hans gods beslaglagt frem til Roskildefreden 1658, hvorved de blev tilbagegivet. Men som en følge af Københavnsfreden 1660 måtte Ulfeldt den 26. dec. 1661 definitivt afgive Saltø til Frederik 3.

De sidste regnskaber 1658–60 med bilag (bl. a. udspisningsregister over de indkvarterede svenskere) og jordebog 1658/59 er derfor ikke *lensregnskaber*, men private godsregnskaber ført af fogden Rasmus Andersen.

VORDINGBORG LEN

Til lenet hørte i visse perioder Jungshoved len; Lekkende og Beldringegårds len var i tiden ind til mageskiftet 1621 også under Vordingborg.

Vordingborg er et af de gamle hovedslotte på regnskab med tilhørende 4 herreder: Alsted, (til 1566) Bårse, Hammer og Tybjerg herreder.

Fra Oluf Nielsen Rosenkrantz' tid findes en jordebog 1513 og fra den følgende tid et par jordebogsfragmenter. 15 lensmænd i perioden 1512–60.

Bjørn Kaas 1561–63

Lave Brok 1563–66
(død 1565)

Niels Ulfstand 1566, uden Alsted herred.

Peder Oxe 1566–75. Fra 1574 tillige Jungshoved.
(død 1575)

Eiler Grubbe 1575–86. Jungshoved kun til 1583.
(død 1585) Ekstrakter i årgang 1577–83 og 1586.

Johan Svave 1586–89
Ekstrakter i bindene 1587/88 og 1588/89.

Christoffer Valkendorf 1589–92
Ekstrakter i bindene 1590/91 og 1592/93.

Henrik Lykke 1592–96
Ekstrakter i årgang 1593/94–1596.

Arild Huitfeldt 1596–97
Ekstrakt i bindet 1597/98.

Henrik Lykke 1597–1612
(død 1611) a Regnskabsbilag 1610/11 og regnskab 1611/12

- m. bilag.
- b Jordebog for Vordingborg, Junghoved og Lekken-
degård 1609/10 og 1611/12.
- c Skattemandtal 1610–12. Omfatter tillige Herlufs-
holms birk.
- d Lensbreve, kvitteringer og inventarielister for
Vordingborg 1597–1612 og for Jungshoved 1605
–12.

Joachim Bülow 1612–16

(død 1615)

- a Regnskab 1612–16 (bilag kun for 1613/14).
- b Jordebog 1612–15 (m. enk. bilag), omfatter Vor-
dingborg, Jungshoved og Lekkende.
- c Skattemandtal 1612–15.
- d Inventarieliste.

Palle Rosenkrantz 1616–32

- a Regnskab 1616–32, alle m. bilag undtagen 1626/
27; fortegnelse på murermester-, tømrer- og sme-
dearbejde 1625/26 og forbrugt tømmer, sten, kalk
og jern 1628/29.¹¹
- b Jordebog 1616–27 og 1630/31 for de samme 3
len som før.
- c Skattemandtal 1617–32.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarielister.

Frederik Reedtz 1632–60, Jungshoved kun 1640–46.

(død 1659)

- a Regnskab 1632–58 (alle med bilag),¹² toldregi-
stre 1633–35, oldengældsregister 1634/35; spinde-
penge 1634/35; restanceregister for Jungshoved
len 1639/40; register for stedsmål, sagesfald og
forlov af Vordingborg len 1649/50, stedsmål i
Jungshoved birk 1649/50; rytterhold 1649/50.
- b Jordebog for Vordingborg, Jungshoved, Lekkende
og Beldringegård 1632/33, 1636/40. Jordebog
for Jungshoved, som er forlenet til Peder Basse,
1634/35. Jordebog for de gårde i Vordingborg
len, som har fået afkortning i landgilden på grund

¹¹ Beholdning på slottet 1626 7/8 findes Top. Saml., Vordingborg nr. 30.

¹² Instruks for skriver Oluf Christensen 1658 28/7 findes i Top. Saml., Vordingborg.

- af høstskader 1645/46, forarmelse 1654/55 og misvækst 1656/57; jordebog over officersgårde 1656/57 med regnskab dertil for 1647–55; eftergivne restancer på grund af svenskernes indfald 1657/58. – (Jordebog 1644 i LA.).
- c Skattemandtal 1632–58 (en del bilag).
- d Lensbreve, kvittanser for Jungshoved 1632–46 og Vordingborg 1632–60. Kvittanser 1631–36 for Jørgen Schult, forpagter på Beldringegård.

TRYGGEVÆLDE LEN

Omfattede Faxe herred og fra 1572 desuden Bjæverskov og Stevns herreder plus en del af St. Agnete klostres gods. 1617 udvidet med Højstrup len. Gammelt regnskabslen, men i perioden 1540–68 dels frit dels på afgift, under København 1568–1572, derefter atter selvstændigt bortforlenet mod varierende afgifter og særligt regnskab for gejstligt gods, Højstrup m. v.

Eiler Grubbe 1572–86

Intet bevaret.¹³

Arild Huitfeldt 1586–96

Ekstrakter i årgang 1591/92, 1592/93, 1594/95 og 1595/96.

- a Regnskab med jordebog og bilag 1595/96.

Christen Holck 1596–1601

- c Mandtal på pengeskat 1596/97 (en del bilag).
d Kvittanser og antegnelser.

Ditlev Holck 1601–14

- a Regnskab 1605–07 og 1610–14 (1611/12 og 1613 /14 med bilag).
b Jordebog 1609/10 og 1613/14.
c Skattemandtal 1610–14 (enkelte bilag).
d Kvittanser, inventarielister (m. fortegnelse) og antegnelser.

¹³ Fortegnelse over det fra St. Agnete kloster tillagte gods 1572 i Danske Kancelli, Indlæg.

Christoffer Gøye 1614–19, 1617 udvidet med Højstrup.

- a Regnskab 1614–19 (med bilag 1615–19), særligt regnskab for Højstrup 1617–19, udspisning på Højstrup 1617–19.
- b Jordebog 1614/15 og 1618/19, for Højstrup 1614.
- c Skattemandtal 1618/19.

Knud Urne 1619–22

(død 1622)

- a Regnskab 1619–22 m. skovregistre (og bilag 1620/21).
- b Jordebog 1619/20 og 1621/22 (særskilte jordebøger for Tryggevælde og Højstrup).
- c Skattemandtal 1620/21 og mandtal på husmænd, inderster, møllere og drenge 1621.

Frederik Reedtz 1622–32

- a Regnskab 1622–32 m. bilag (undtagen 1627/28).
- b Jordebog for Tryggevælde 1622–25, 1629/30 og 1631/32; for Højstrup 1623–26, 1629/30 og 1631/32.
- c Skattemandtal 1622–32.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse) samt antegnelser.

Tyge Brahe 1632–41

(død 1640)

- a Regnskab 1632–41 m. bilag; spindepengeregister 1632–35; oldengældsregister 1634/35 og 1637/38; i regnskabet 1639/40 overslag over antegnelserne 1632–40.
- b Jordebog for Højstrup 1633/34 og 1637/38.
- c Skattemandtal 1632–41 m. bilag.
- d Kopi af lensbrev; kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Sivert Urne 1641–50

- a Regnskab 1641–50 (m. bilag); i 1649/50 regnskab for officersgårdenes landgilde 1641–50 samt antegnelser 1645–50.
- c Skattemandtal 1641–50 (m. bilag).
- d Kgl. missive, lensbreve, kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Christen Skeel 1650–60

- a Regnskab 1650–58 (m. bilag, 1654/55 kun bilag); bygningsregnskab 1650/51.
- c Skattemandtal 1650–58 (m. bilag).
- d Antegnelser til kvittanciarium 1650–57.

JUNGSHOVED LEN

Lenet omfattede Bårse herred. Det var 1494–ca. 1540 pantsat til slægten Galt, derefter til *Børge Trolle* (død 1571) på hans hustrus vegne.¹⁴

Peder Oxe 1571–74, som pant, indløst 1574. Derpå under Vordingborg til 1583.

Ekstrakter bevaret i årgangene 1577–78 og 1582–83.

Christoffer Valkendorf 1583–87 og 1597–1601, havde det i egenskab af rentemester som frit len og ligeså senere som hofmester.

Mouritz Podebusk 1589–94, dels frit, dels på afgift. (død 1593)

Manderup Parsberg 1594–97

Sivert Grubbe 1601–02

- a Regnskab 1601/02.
- d Kvittanser og inventarielister.

Knud Rud 1602–05

- a Regnskab 1603/04 (med bilag), 1602/03 og 1604/05 kun antegnelser.
- b Jordebog 1603.
- d Lensbrev, kvittanser og inventarielister.

Henrik Lykke 1605–12, han var i forvejen lensmand på Vordingborg, og de 2 len forblev sammen til midt i 1630'erne.

Peder Basse 1634–40

¹⁴ Udat. register på oksekød og andet, som *Børge Trolle* har leveret fra Jungshoved, findes Top. Saml., Bårse h., Jungshoved s.

1640–46 igen under Vordingborg.

Ove Gjedde 1646–49

d Kvittanser, se: Herrisvad kloster.

Jørgen Kaas 1649–51

a Regnskab for oldengæld 1650/51.

d Kvittanser og inventarielister.

Niels Banner 1651–54

a Kun antegnelser 1651–54.

b (Jordebog 1651–55 i LA.).

c Skattemandtal 1651/54.

d Lensbrev, kgl. missiver og kvittanser (med fortegnelse).

Jørgen Reedtz 1654–

STEGEHUS LEN

Til lenet hørte de 2 Mønbo herreder.

Det var fra begyndelsen af 16. århundrede og indtil 1534 pantsat til Anders Bille. Han skulle dog betale en årlig afgift på 400 daler, som han 1510 og 1523 blev fritaget for på grund af lübeckernes ødelæggelser på Møn. Under Grevens fejde nedbrød borgerne slottet, og herrederne blev midlertidigt lagt til Vordingborg len.

Albert Gøye 1535–40, på afgift.

Anders Bille 1540–55, fra 1541 frit.
(død 1555)

Herluf Skave 1556–58, mod diverse afgifter.

Niels Ulfstand 1558–63, mod diverse afgifter.

Jakob Brockenhus 1563–65, havde lenet frit som løn for at være øverste admiral.

1565–67 sker der forskellige transaktioner, dels bortpantes lenet, dels forlenes det sammen med København, og dels udveksles det med Vordingborg. Derefter anvises det igen som admiralsløn, først til

Evert Bille 1567–68, som dør samme år,

og *Peder Munk* 1568–96, der tillige får tolden af Møn på regnskab.
d Kvittanser.

Breide Rantzau 1596–1618, på afgift, men havde desuden det tidligere bispe-
len *Elmelundegård* på regnskab.

- a Regnskab 1606/07, 1610–15, delvis med bilag; 1617/18 gælder kun for det mageskiftede gods, som er lagt til *Elmelundegård*.
- c *Dalerskatten* til 1. maj 1596; skattemandtal 1610 /11, 1613/14 og 1617/18.

Peder Basse 1618–29

- a Regnskab m. bilag 1618/19 og 1627–29, indtægtsregnskab 1619–27; registre på oldensvin 1619–21, 1623/24, 1625/56 og på salpeterjord 1623–25.
- b *Jordebog* 1618–29.
- c Skattemandtal 1618/19, 1620/21, 1622/23 og 1625–29.
- d *Forleningsbrev* og kvittanser m. fortegnelser.

Frantz Rantzau 1629–33, frit, da han er statholder i København, derfor ingen regnskaber eller jordebøger.

- c Skattemandtal 1629–33.
- d *Forleningsbrev* og kvittanser med fortegnelser.

Henrik Holck 1633–34

(død 1633, enken

Hilleborg Kruse)

- a Regnskab med bilag 1633/34.
- b *Jordebog* 1633/34.
- c Skattemandtal 1633/34.
- d *Forleningsbrev* og kvittanser m. fortegnelser.

Corfitz Ulfeldt 1634–51, fra 1637 statholder i København, derefter frit.
(til *Egeskov*)

- a Regnskab 1634–36 m. bilag og oldengældsregister; desuden register på spindepenge 1635/36; kun bilag 1636/37; regnskab for opførelse af 2 skanser 1640.
- b *Jordebog* 1634–36.
- c Skattemandtal 1634–51.

Henrik Ramel 1651–55

(død 1653, enken

Margrethe Skeel)

- a Regnskab m. bilag 1651/52; indtægtsregnskab 1652–55 (m. bilag og antegnelser).

- b Jordebog 1651/52.
- c Skattemandtal 1651–55.

Axel Urup 1655–57

- a Regnskab m. bilag 1655–57.
- c Skattemandtal 1655–57.

Peder Reedtz 1657–

- a Regnskab m. bilag 1657–59, 1660/61.
- c Skattemandtal 1657/58 og 1660/61.
- d Antegnelser til kvittanser.

HAMMERSHUS LEN

Hammershus med Bornholms 4 herreder tilhørte før reformationen ærkebispe-
sædet i Lund, men var i årene 1525–76 overladt til lübeckerne.

De første kgl. danske lensmænd var *Manderup Parsberg* (1576–77) og
Mogens Gøye (1577–79). Fra *Henrik Brahes* tid (1579–87) er bevaret et
regnskabsfragment 1580–81 og nogle bilag 1582–83 samt et regnskab 1585–
86.

Falk Gøye 1587–94

Intet bevaret.

Hans Lindenov 1594–1610

(til Öslöv, død 1610)

- Ekstrakter i bindene 1595–98.
- a Regnskab 1598/99, 1602/03, 1607/08 (med bi-
lag) og 1609/10.
- b Jordebog udat., 1598–1600 og 1606.
- d Lensbreve, kvittanser og inventarieliste (m. for-
tegnelse).

Hans Lindenov 1610–21

(til Gavnø)

- a Regnskab 1610–18 (1614/15 kun kort ekstrakt)
og 1620/21.
- b Jordebog 1615–17.
- c Skattemandtal 1610–14, (med bilag), 1617, 1620
–21.
- d Kvittanser og inventarielister (m. fortegnelse).

Anders Sinclair 1621–25

- a Regnskab 1621–25 (med bilag).
- c Skattemandtal 1621–25 (en del bilag).

Holger Rosenkrantz 1625–45

- (til Glimminge)
- a Regnskab 1625–45 (alle med bilag).
 - c Skattemandtal 1625–45 (nogle bilag).
 - d Lensbrev og kvittanser (m. fortegnelse) samt inventarieliste; forklaring på kirkernes beholdning 1644 (m. fortegnelse).

Ebbe Ulfeldt 1646–

- a Regnskab 1646–51 med særligt slotsregnskab 1646, udspisningsregnskab 1645/46 og bygningsregnskab 1646/47 (med bilag).
- c Skattemandtal 1646–51.

Joachim Gersdorff 1651–58 og*Adolf Fuchs* 1659–62

- a Regnskab 1651–61 (med bilag) og særligt slotsregnskab 1655/56.
- c Skattemandtal 1651–59.
- d Kvittanser m. fortegnelse og antegnelser.

MARIBO KLOSTERS LEN

Klostret fortsatte efter reformationen under en abbedisses styrelse, indtil det i 1623 blev lagt under Sorø adelige akademi.

- b Jordebog 1619/20 og 1621–23.

Just Høg 1623–40

- a Regnskab 1637–40; fortegnelse på hoveripenge og oldengældsregister 1637/38 told og accise af Bandholm 1638–40.
- b Jordebog 1623–25, jordebog 1625/26 over gods, som er taget fra Maribo kloster, samt det gods, som klostret har fået til gengæld ved mageskifterne, jordebog 1626/27 og 1631–33, jordebog 1632/33 over gods, som er mageskiftet med fru Ellen Marsvin, jordebog 1634–40.

Henrik Ramel 1640–49

- a Regnskab med bilag 1640–47, regnskab 1647/48 og regnskabsbilag 1648/49.
- b Jordebog 1640–43.

Falk Gøye 1649–53

(død 1653)

a Regnskabsbilag og antegnelser 1649–51; regnskab med bilag 1651–53.

Jørgen Rosenkrantz 1653–65

a Regnskabsbilag 1653/54, regnskab 1654–57, regnskab med bilag 1657–59 og regnskab 1660/61; antegnelser 1653–61 omfatter tillige Sorø skole.

b Jordebog 1660/61.

En del regnskaber, bl. a. over told af Bandholm, findes i Sorø klostres lensregnskab.

(RAVNSBORG og) HALSTED KLOSTERS LEN

Med Lollands N. og S. herred. Ved siden af Alholm var Ravensborg kronens gamle hovedslot på Lolland. I Christian 2's tid blev Ravensborg afløst af det nybyggede Engelborg (eller Nyslot), hvorfra et enkelt regnskab er bevaret. 1523 blev Sønder og Nørre h. igen lagt til Ravensborg, som *Johan Oxe* først havde som afgiftslen og siden som pantelen til sin død 1534.¹⁵ I 1535 kom lenet i Lübeckernes besiddelse, men blev derefter tilbagegivet Johan Oxes enke og søn. *Peder Oxe* beholdt Ravensborg til sit fald 1558 og fik 1555 tillige følgebrev på Halsted kloster med 4 kirker. 1571 fik han lenet tilbage og havde det på regnskab under Nykøbing til sin død 1575.

Claus Huidtfeldt 1558–59, med Majbølle, Vesternæs, Abildtorpe, Sørup, Hoby og Vignæs birker.

Erik Rud 1559–71, skal tilsvare dronning Sofie (af Brandenburg) hendes rettigheder, men får fra 1563 indtægten af Halsted kloster til underhold. Fra 1567 på afgift, beholder kun Vesternæs, Majbølle og Abildtorp birker.

Peder Oxe 1571–75

(død 1575)

Ekstrakter i bindene 1572–75.

Morten Venstermand 1575–78, på afgift.

Ekstrakt i årgang 1577.

15 Nogle bilag (1531–44) fra Johan og Peder Oxes tid findes Top. Saml., Lollands Nørre h., Ravensborg 1–4.

Gregers Ulfstand 1578–81, sammen med Halsted kloster, der fra nu af bliver hovedlenet, og Sørup birk, på afgift.

Sten Brahe 1581–88, som afgiftslen, den gejstlige jurisdiktion dog på regnskab fra 1583.

b Jordebog 1584/85 og udateret.

1588 blev lenet lagt til enkedronning Sofie (af Mecklenburg) som en del af hendes livgeding.

Christoffer Rosengaard 1588–93

Frederik Hobe 1593–94

Knud Urne 1594–1614, fra 1597 tillige følgebrev til 4 købstæder.

a Regnskab for told og accise m. v. 1600/01, 1609–12 og 1613/14 (1600/01 og 1609–11 med bilag).

b Jordebog, udateret (efter 1608).

c Skattemandtal 1610–12, 1613/14.

Jørgen Grubbe 1614–24

a Regnskab for told og accise 1614/15, 1616–19 og 1620–24 (1623/24 med bilag).

c Skattemandtal 1614/15, 1617/18 og 1620–24.

Axel Urne 1624–27

(død 1626)

a Regnskab for told m. v. 1624–27 (med bilag).

c Skattemandtal 1624–27.

Lauritz Grubbe 1627–32

a Regnskab for told og forhøjet told m. v. 1627–33 (med bilag).

c Skattemandtal 1627–32.

Jost Fr. v. Pappenheim 1633–42

a Regnskab for told m. v. 1633–41 (med bilag).

b Tredingsjordebog 1641/42.

c Skattemandtal 1633–42.

d Kvittanser med registrering.

Erik Rosenkrantz 1642–51

a Indtægts og udgiftsregnskab, regnskab af uvis indkomst og told m. v. 1641–48 (alle med bilag);

spindepenge 1643/44; bevilling til Nakskovs befæstnings forbedring 1644–45 (i 1645/46); inventarium for Halsted kloster 1646 (i Ålholm regnskab 1646/47), Halsted klostres brøstfældighed 1647.

- b Tredings jordebog 1642–47; jordebog 1650/51 findes i Da.Kanc.
- c Skattemandtal 1642–51.
- d Kvittanser med registrering; inventarium 1647.

Flemming Ulfeldt 1651–57

(død 1657)

- a 1652–54 findes intet regnskab, kun antegnelser og bilag til disse; regnskab med bilag 1654/55; kun antegnelser 1655–57.
- b Jordebog 1655/56. (Et ex. i LA. for Sjæll.).
- c Skattemandtal 1654/55.

Frederik Urne 1657–58

(død 1658)

- a Regnskab med bilag 1657/58.
- c Skattemandtal 1657/58.
- d Antegnelser til kvittanser, jfr. desuden Roskildegårds kvittanciarumbilag.

Frantz Brockenhus 1658–60

(død 1660)

- a Regnskab med bilag 1658/59.
- c Skattemandtal 1658/59.

Frederik v. Ahlefeldt 1660–61

- a Regnskab med bilag og landgildespecifikation 1660/61.
- b (Jordebog 1660/61 findes i Rentekammeret).
- c Skattemandtal 1660/61.

ÅLHOLM LEN

Med Fuglse og Musse herreder. Lenet var i alt fald fra Christian 2.s tid regnskabslen (uden at der dog er bevaret regnskaber). Under Grevefejden kom lenet i Lübeckernes besiddelse, og derefter hørte det 1535–68 til dronning Sofies livgeding.¹⁶ Johan Rantzau lod det 1536–66 styre ved hjælp af

¹⁶ Skattefritagelse for lenets ugedagsbøder 1559 18/7 og et inventarium 1569 24/4 findes Top. Saml., Musse h.

underfogeder. I hele perioden 1568–88 afgiftslen, så at intet regnskab er bevaret udover en kort ekstrakt i 1571-bindet og en ekstrakt i 1584-bindet.

Albert Oxe 1568–77

(død 1577)

En jordebog 1572 findes sammen med jordebog for Nykøbing i dronning Sofies arkiv.

Hak Ulfstand 1577–88, med Sosmarke, Vignæs og Kallø birker og fra 1582 tillige Majbølle og Toreby birker.

1588 fik enkedronning Sofie efter forhandlinger med rigsrådet overladt sit livgeding, hvori Alholm len indgik. Alholm slot blev opholdssted for lensmanden, mens enkedronningen boede på Nykøbing slot med egen »central-administration« – dronning Sofies kopibøger er en parallel til kancelliets brevbøger. I dronning Sofies arkiv (Kongehuset A 2) findes en pakke »Dokumenter vedrørende dronning Sofies livgeding Lolland og Falster«, som tidligere har været i Danske Kongers Historie; den indeholder en del forleningsbreve og følgebrev, dels i original dels i kopi, for både Alholm, Halsted kloster og Nykøbing len samt diverse registre på kirkernes indtægter i Alholm og Nykøbing len.

Frederik Hobe 1588–97

Intet bevaret.

Anders Dresselberg 1597–1606

a Udgiftsregnskab samt regnskab for told og accise 1600/01.

Knud Urne 1606–16

a Udgiftsregnskab og regnskab af told og accise 1607/08 og 1610–16 (1611–14 og 1615/16 med bilag).

b Jordebog 1613/14 og 1615/16 over det mageskiftede gods 1613.

c Skattemandtal 1610–15.

d Kvitteringer og registrering, gælder både Alholm og Nykøbing len.

Laurits Grubbe 1616–27

a Udgiftsregnskab og regnskab på told og accise 1617/18, regnskab (herunder af told og accise)

1618–22 og 1625–27, alle med bilag; regnskabsbilag 1623–25.

- b Jordebog 1618/19, 1620/21, 1623/24, 1625/26 over gods kongen fik i mageskifte 1613.
- c Skattemandtal 1617–19, 1620–27.
- d Kvittanser med registrering.

Christoffer Urne 1627–29

- a Regnskab (herunder told og accise) 1627–29 med bilag.
- b Jordebog 1627/28 over mageskiftet gods 1613.
- c Skattemandtal 1627–29.
- d Kvittanser for Ålholm og Nykøbing.

Palle Rosenkrantz 1629–42

(død 1642)

- a Regnskab herunder toldregnskab 1629–42 med bilag; bygningsregnskab 1632–37 med bilag (ved 1636/37-regnskabet); penge til indkøb af ærter 1637/38 med bilag; Nakskov fortifikationsregnskaber 1630–38 (ved 1637/38 regnskabet); uvis indkomst af Kettinge birk 1641/42.
- b Jordebog 1632–35, 1640/41.
- c Skattemandtal 1629–42.
- d Kvittanser og registrering for Nykøbing og Ålholm samt inventarieliste for Ålholm.

Jost Fr. v. Pappenheim 1642–50

(død 1649)

- a Regnskab 1642–48 med bilag, herunder told og uvis indkomst af Kettinge birk; penge modtaget af Lolland-Falsters købstæder 1647/48 og taksation over Ålholm slots brøstfældighed 1647/48; regnskab 1648–50.
- b Jordebog 1642–47 (1646/47 i 2 eks.).
- c Skattemandtal 1642–50.
- d Lensbrev, kvittanser og registrering af Ålholm og Nykøbing.

Frederik Barnewitz 1650–54

(død 1653)

- a Regnskab 1652–54 med bilag; uvis indkomst af Kettinge birk 1652–54.

- b Jordebog 1652/53.
- c Skattemandtal 1650–54.

Filip Joachim Barstorff 1654–61

- a Regnskab og uvis indkomst af Kettinge birk 1654–61 med bilag; korn som adelen har ydet til flåden 1654 og 1657/58; bygningsregnskab for den nye slotsbro og reparation af Sundby færgebro 1655/56 samt reparation af Ålholm slots tårn 1657/58; jordebogsrestancer 1657–59; officersgårdenes landgilde 1657/58; regnskab over papir 1658/59; fortegnelse på sædeland og eng til Ålholm og Bispensø ladegårde 1660/61.
- a Skattemandtal 1654–61.
- d Kvittanser.

NYKØBING LEN

Med Falsters 2 herreder. *Oluf Holgersen (Ulfstand)* var lensmand fra 1490'erne til 1517; fra hans tid er bevaret et par regnskaber o.1509.¹⁷ Under grevefejden kom lenet i Lübeckernes besiddelse 1535, men blev senere samme år tillagt Christian 3.s dronning Sofie (af Brandenburg) som livgeding sammen med Ålholm len med Fuglse og Musse herreder. Hun havde en række tyske og danske slotsfogder, forskellige regnskaber er bevaret. Ved hendes død 1568 blev lenet et regnskabslen.

Erik Rud 1568–69

Peder Oxe 1569–75

(død 1575)

Ekstrakter i årgang 1570 og 1572–75.

- b Jordebog 1569. Jordebog 1572 findes i dronning Sofies arkiv.

Henrik Norby 1575–77, med de 3 birker Majbølle, Toreby og Nagelsti.

Ekstrakter i årgang 1577 og 1578.

Henning Gøye 1577–86, mistede 1582 Majbølle og Toreby.

Ekstrakter i årgang 1578–85.

- a Antegnelser 1581/82; regnskab med jordebog

¹⁷ Ifølge Erslev I s. 103 hørte Nagelsti birk i denne periode under Nykøbing; en udateret jordebog findes i Top. Saml., Musse h., Toreby s.

1582/83, diverse bilag og kongens part af bispe-
tiender.

b Forandring i jordebog 1582/83.

Niels Friis 1586–88 (han fortsatte til 1592 under dronning Sofie).

Ekstrakter i årgang 1587/88 og 1588/89.

Dronning Sofie (af Mecklenburg) fik 1588 som enkedronning Nykøbing len, Alholm len og Ravensborg len som livgeding til sin død 1631. Derefter blev Lolland-Falster forlenet til den udvalgte prins Christian, hvis enke Magdalena Sibylla beholdt dem 1647–52/53. I hele denne periode synes Nykøbing og Alholm at have haft fælles lensmænd, mens Ravensborg (Halsted kloster) havde egne lensmænd.

Frederik Hobe 1592–97

Anders Dresselberg 1597–1606

Knud Urne 1606–1616

c Skattemandtal 1610–15.

Laurits Grubbe 1616–27

a Regnskab 1617/18.

c Skattemandtal 1617–19, 1620–27.

Christoffer Urne 1627–29

c Skattemandtal 1627–29.

Palle Rosenkrantz 1629–42

(død 1642)

a Regnskab 1640–42 med bilag, bygningsregnskab, restanceregistre og ændring i jordebog samt udgifter til soldater for arbejdet på skansen ved Nykøbing 1641.

b Jordebog 1640–42.

c Skattemandtal 1629–30, 1631–42.

Jost Fr. v. Pappenheim 1642–50

(død 1649)

a Regnskab 1642–44 med bilag, bygningsregnskab, restanceregister og ændring i jordebog; 1644/45 kun restanceregister og bilag samt antegnelser 1641–45; 1645/46 kun bilag; regnskab med bilag 1646/47; 1646/48 og 1649/50 kun regnskabseks-trakter.

- b Jordebog 1642–44, 1646/47, 1647/48 findes blandt kvittanciarumbilagene.
- c Skattemandtal 1642–50.
- d Sager vedrørende overleveringen af Nykøbing len til prins Christians enke. (Heri foruden jordebog bl. a. inventarieliste og fortegnelse på brøstfældige bygninger).

Frederik Barnewitz 1650–54

- a Regnskab 1651–54 med bilag og bygningsregnskab 1652–54.
- b Jordebog 1652–54.
- c Skattemandtal 1650–54.

Ove Skade 1653–57

- a Regnskab 1654(53)–57 med bilag og bygningsregnskab; særligt regnskab for Corselitzegård 1655/56; vinkælderregnskab 1652–56 (under 1655/56).
- b Jordebog 1654(53)–57.
- c Skattemandtal 1654(53)–57.
- d Lensbrev og kvittanser.

Christoffer Lindenov 1657–

- a Regnskab med bilag og bygningsregnskab 1657–59, regnskab m. bilag 1660/61.
- b Jordebog 1657/58.
- c Skattemandtal 1657/58 og 1660/61.
- d Inventarium 1661.

SØRUP og GEDSERGÅRD LEN

Sørup (Falsters Nørre h.) var gammelt bispegods, som blev inddraget ved reformationen. Den kgl. lensmand oppebar tienderne på Lolland og Falster i tiden 1537–67 var der 6 forskellige lensmænd.

Gedser (Sønder h.) var gammelt krongods, som i begyndelsen af det 16. årh. lå under Nykøbing, men 1523–46 var selvstændigt bortforlenet¹⁸ til *Laurits Knob* (1527 blev Gedesby igen lagt til Nykøbing). Landsdommer

¹⁸ Udat. jordebog (ca. 1525) findes i Da. Kanc. Diverse 1481–1571 nr. 50e.

Mogens Falster var forlenet med Gedsergård 1550–67, da lenet blev lagt til Sørup. Senere var det en hovedgård under Nykøbing.

Albert Oxe 1567–68, derefter lagt til Nykøbing.

a Brudstykke af et regnskab 1569 og et ugekostregister samme år er bevaret.

b Jordebog 1572 findes i dronning Sofies arkiv.

Corselitze ladegård

Hovedgården Corselitze erhvervede kronen 1603 ved mageskifte med Axel Brahe til Elvedgård for Eskebjerg på Fyn. Den blev lagt til Nykøbing len og var i 1650'erne bortforpagtet til rådmand *Cordt Lyders* i Nykøbing og hans enke *Anne*.

a Afregninger 1656–61.

ODENSE ST. KNUDS KLOSTERS LEN

Bestyredes fra 1541 til 1571 af prior *Christiern Poulsen*, der foranledigede den omfattende kopibog og arkivregistratur over klostrets breve affattet (trykt i Ældste danske Arkivregistraturer bd. V). Efter hans resignation blev klostret forenet med Dalum kloster de følgende 3 år. I årgang 1570–72 findes ekstrakter.

Niels Kaas 1574–94, havde det frit som løn for sit kanslerembede. (død 1594)

Under Odensegård 1594–96, hvorpå det igen blev embedslen for kansleren *Christian Friis* 1596–1616 til Borreby (død 1616). Ekstrakt i årgang 1596.

Christian Friis 1616–40

(til Kragerup,
død 1639)

a Regnskab for spindepenge 1623/24 og 1625/26.

Christian Thomesen (Sehested) 1640–58

(død 1657)

a Regnskab 1648/49 (med ekstrakt).

Hans Lindenov 1658–59

(til Iversnæs,
død 1659)

b Jordebog 1657/58.

Axel Urup 1660–

- a Regnskab 1660/61 med overslag over jorbogsindtægter.
- b Jordebog 1660/61.
- d Inventarium 1660 og syn over skovene 1660/61.

ODENSEGÅRD LEN

Det tidligere St. Hans kloster blev 1541 lensmandsresidens, og Odensegård afløste Næsbyhoved som hovedlen med 5 nordfynske herreder Bjerge, Lunde, Odense, Skam og Åsum. *Jakob Hardenberg* blev den første lensmand 1541 og fik tillige stiftsgodset, men døde allerede året efter. Årene indtil 1575 er præget af ustandselige lensmannskifter: *Eiler Hardenberg* 1542–43; *Eiler Rønnow* 1543–49, *Jørgen Brahe* 1549–52 og *Jørgen Skinkel* 1552–57 havde tillige Rugård len; *Peder Bild* 1557–59, *Otte Rud* 1559–61, *Eskild Gøye* 1561–62, *Arild Urup* 1562–65, *Peder Munk* 1565–66, *Evert Bild* 1566–67 (død 1567).¹⁹

Erik Bille 1567–68

Ekstrakt i bindet 1570.

Erik Rosenkrantz 1569–72 og 1575, med Vissenbjerg birk.

Ekstrakter i årgang 1570, 1573–74 og 1577.

Hak Ulfstand 1572–75

Ekstrakter i årgang 1574 og 1578.

Jørgen Marsvin 1575–78

Ekstrakter i bindet 1577.

- a Regnskab med bilag og udspisningsregister 1576/77.

¹⁹ Af lenets arkiv findes originale kongebreve m. v. 1540–1661 i LA. for Fyn; et inventar 1554 i Top. Saml., Odense (Odensegård nr. 3) er ikke et almindeligt lensinventarium ved lensmandsskifte; men fortrinsvis en fortegnelse over messeklæder og klenodier (Vedel Simonsen, Odense Bys Historie II, 2 s. 85 ff.; i Top. Saml., Odense, findes desuden et mandtalsregister på herremænd 1582. – De middelalderlige Næsbyhoved-regnskaber findes i Reg. 108 A, jfr. ARKIV bd. V s. 143. De er behandlet af Aksel E. Christensen, Senmiddelalderlige Fæsteformer, Festskrift til Erik Arup 1946, og af H. Bennike Madsen, »Den rige hjælpe den fattige«, HT. 10 rk. VI s. 313 ff., og Næsbyhoved lens bønder, Fynske Aarbøger 1963 s. 121–79.

Corfitz Viffert 1578–80

Ekstrakter i årgang 1579 og 1581.

Breide Rantzau 1580–82

Ekstrakter i årgang 1584.

Erik Lykke 1582–85, fratages Vissenbjerg birk.

a Regnskabsbilag 1582/83.

d Kopi af forleningsbrev.

Axel Brahe 1585–95, fra 1594 tillige St. Knuds kloster.

Ekstrakter i årgang 1587/88, 1590/91, 1593/94 og 1594/95.

a Regnskabsbilag 1585/86; regnskab (med ekstrakt og forklaring) 1590/91.

b Forandringer i jordebog 1578–85; jordebog 1585/86, 1588/89 og 1590/91 (med forandringer).

d Kopi af forleningsbrev.

Christoffer Valkendorf 1595–97, det første år sammen med St. Knuds kloster. Intet bevaret.

Knud Rud 1597–1612

(død 1611, enke

Ellen Marsvin)

Ekstrakt i bindet 1598/99.

a Regnskabsbilag 1599/1600, regnskab (med ekstrakt og forklaring) 1603/04; ekstrakt og forklaring 1604/05; regnskab 1606/07 og 1608/09, enkelte bilag 1609/10, regnskab (m. bilag, ekstrakt og forklaring) 1610/11, regnskabsbilag 1611/12.

b Jordebog 1599/1600, 1603–05 og 1610–12.

c Skattemandtal 1610–12.

Markvard Bille 1612–16

a Regnskab med bilag, ekstrakt og forklaring samt antegnelser 1612–16.

b Jordebog 1613–15.

c Skattemandtal 1614/15.

d Inventarium 1616.

Christian Knudsen (Akeleje) 1616–18, får det på livstid til gengæld for at have tilskødet kongen Skinnerupgård, men opgiver 2 år senere forleningen mod pension og forlening med Davinde.

a Regnskab med bilag, ekstrakt og forklaring samt

- antegnelser 1616–18; særligt bygningsregnskab for St. Hans kirke 1617/18 og bilag hertil 1616–18.
- b Jordebog 1616–18.
- c Skattemandtal 1617/18.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarielister, både for Odensegård og Skinnerupgård.

Holger Rosenkrantz 1618–28

(den lærde)

- a Regnskab 1618–28, med bilag 1619–28 og ekstrakt og forklaring 1618–25.
- b Jordebog 1618/19, 1620–25 og 1626–28.
- c Skattemandtal 1618/19, 1620–28 (enkelte år med bilag).
- d Forleningsbreve, kvittanser og inventarielister.

Henning Valkendorf 1628–55

- a Regnskab med bilag 1628–55; regnskab for penge oppebåret af told og accise og derefter udbetalt krigsfolket på Fyn (med særskilte bilag) 1628/29; regnskab for jord som salpetersyderen har ladet opgrave 1635/36; bygningsregnskab for St. Hans kirke 1636/37 og 1638/39 og regnskab for korn ydet af præsterne på Fyn, Langeland og Tåsinge til St. Hans kirkes bygning.
- b Jordebog 1628–45; (jordebog 1650/51 findes i Da. Kanc.); jordebog 1654/55.
- c Skattemandtal 1628–55.
- d Forleningsbreve, kvittanser og inventarielister.

Sivert Urne 1655–58

(død 1661)

- a Regnskab med bilag 1656–58.
- c Skattemandtal 1656–58.
- d Inventarielister og kvittanser samt fortegnelse over kvittanciarumbilag for Odensegård 1655–58 og for Dragsholm 1658 og 1660/61.

Mogens Høg 1658–61

(død 1661)

- a Regnskab med bilag 1658–61.
- b Jordebog 1660.

DALUM KLOSTERS LEN

Helt fra kong Hans' tid bortforlenet af kongen, i 1520'erne til magister Johan Valkendorf, derpå først frit, fra 1567 som pant til Johan Friis.²⁰

Johan Friis 1529–71

(død 1571)

Jakob Ulfeldt 1571–79, havde det på afgift, indtil 1574 sammen med St. Knuds kloster.

Ekstrakter i årgang 1572 og 1574–79.

Absalon Gøye 1579–1602

(død 1601)

Ekstrakter i årgang 1580, 1582 og 1584.

a Regnskab 1600–02.

b Jordebog 1587/88.

d Kvittanser 1580–1602, inventarielister 1579 og 1602.

Axel Brahe 1602–17

(død 1616)

a Regnskab 1610–17 (nogle med bilag).

Holger Rosenkrantz 1617–20

(til Rosenholm)

a Regnskab 1617–20 (delvis med bilag).

b Jordebog 1617–19.

d Forleningsbrev, kvittanser og inventarieliste for Dalum kloster og 1618–20 for Skinnerup.

Ellen Marsvin 1620–28, 1629–39

(afbrudt af

a Regnskab med bilag 1620–28, 1629–36.

Frantz Rantzau

d Fortegnelse over kvittanser 1620–28, lensbrev,

1628–29)

kvittanser og inventarieliste 1629–39.

Grev Valdemar Christian 1639–42

a Regnskab med bilag og antegnelser 1639–42.

b Jordebog 1639/40 (2 eks.) og 1640–44.

d Kvittanser findes ved antegnelserne til Koldinghus' kvittanciarumbilag 1653–61.

Arent v. d. Kuhla 1642–45

a Regnskab med bilag 1642–45.

²⁰ Lenets historie er bredt skildret i Jakob Hansen og Knud Mortensen, Dalum sogns historie I,1 Fra reformation til enevælde s. 75–184, Odense 1959.

d Forleningsbreve, kvittanser, inventarieliste og antegnelser (med fortegnelse).

Iver Vind 1645–59
(død 1658)

- a Regnskab med bilag 1645/46 og 1648–59.
- b (Jordebog 1650/51 i Da.Kanc., jordebog 1651 i Rentekammeret).
- d Forleningsbreve, kvittanser (med fortegnelse) og inventarielister 1645 ff.

Axel Urup (1658) 1659–

- a Regnskab med bilag 1660–62.
- b Jordebog 1659/60.

ESKEBJERG LEN

Med Bjerger h. Fra gammel tid et af de mindre len omfattende krongodset i Bjerger herred, oftest bortforlenet til en fynsk adelsmand. I Frederik 1.s tid kom det under Nyborg og forblev der til 1588. I årgangene 1572–74 og 1576–77 findes regnskabssekstrakter.

Erik Hardenberg 1588–1604, havde lenet frit, den gejstlige jurisdiktion dog på regnskab.
En lille pk. regnskabsbilag 1600–02 er bevaret.

Hovedparten af godset blev 1603 og 1604 mageskiftet til henholdsvis Axel Brahe til Elvedgård og til Henrik Gøye, det resterende blev oktober 1604 lagt ind under Nyborg.

RUGÅRD LEN

Med Skovby herred. Rugård var en del af dronning Christines livgeding, og som hendes lensmænd træffer vi ca. 1500–17 *Tjelluf Eriksen* og 1517–25 *Busk Skenke* der begge havde lenet på afgift. Efter dronning Christines død 1521 fik Skenke af kongen stadfæstelse på livstid. *Jørgen Henningsen Quitzow* fik derefter lenet som pant og afløstes under grevefejden af *Johan Urne*, der blev taget tilfange 1535. Hans hustru *Anne Rønnow* afleverede lenet, der de følgende år lå under Nyborg, til det 1540 blev overdraget *Anders Johansen Lindenov* på afgift. 1546 blev det lagt til Odensegård og administreredes sammen med dette len til 1558.

Palle Ulfeldt 1558–71, indtil 1564 som foged under Odensegård, derpå som (død 1571) selvstændig lensmand.²¹

Otte Emmiksen 1571–79, som pantelen med en vis afgift. (død 1579)

Axel Brahe 1579–96, ligeledes; får tillagt den gejstlige jurisdiktion i Skovby h.

Christen Munk 1596–97

Carl Bryske 1597–1602²²

Eiler Quitzow 1602–05 og 1628–31, tillige med Vissenbjerg birk.

Corfitz Ulfeldt 1605–14

- a Ekstrakt 1605/06, regnskab 1610–12 og 1614/15 (med bilag 1610/11 og 1614/15).
- c Skattemandtal 1610/11 og 1612–14.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarier (med fortegnelse).

Jørgen Brahe 1614–16

- a Regnskab (med bilag 1614/15 og ekstrakt 1615/16.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarieliste (med fortegnelse).

Markvard Bille 1616–28

(død 1631)

- a Regnskab 1616–28 (med bilag 1617/18, 1619–21 og 1624–28); fortegnelse over offerpenge til fanger i Tyrkiet m. v. 1627/28.
- b Jordebog 1616–18, 1621/22 og 1627/28.
- c Skattemandtal 1618/19 og 1620–28.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarielister (med fortegnelse).

Eiler Quitzow 1628–31

- a Regnskab 1628–31 (med bilag 1628/29).
- c Skattemandtal 1628–31.

21 Joachim Becks kvittering til Palle Ulfeldt 23. febr. 1564 findes i Top. Saml., Skovby h., Veflinge s.

22 Et udateret bygningsregnskab (ca. 1600) for Rugård i Top. Saml., Skovby h., Veflinge s.

Anders Bille 1631–34

(til Damsbo)

(får fradrag for frie bøndergårde)

a Regnskab med bilag 1631–34.

c Skattemandtal 1631–34.

d Forleningsbrev, kvittanser og inventarieliste (med fortegnelse).

Sten Bille 1634–53

(til Kærsgård)

a Regnskab med bilag 1634–46 og 1648–53.

b Jordebog 1634/35 (sådan som godset er overleveret af Anders Bille); jordebog over stiftsgodset 1635–39; jordebog 1649/50 (jordebog 1651/52 i Da.Kanc.).

c Skattemandtal 1634–53 (delvis med bilag).

d Forleningsbreve, kvittanser (med fortegnelse) og inventarium; antegnelser findes i kvittanciarumbilag for Koldinghus len.

Jørgen Mogensen Kaas 1653–

(til Gudumlund)

a Regnskab med bilag 1653–58 og 1660/61.

b Jordebog 1660/61 (2 eks.), desuden over øde og besat godt med angivelse af udsæden; fortegnelse over kongens, adelens, gejstlighedens og hospitalers strøgods i Rugård len.

c Skattemandtal 1653–58.

HINDSGAVL LEN

Med Vends h. Var i kong Hans' og Christian 2.s tid pantelen. Derefter havde *Johan Bjørnsen* det på afgift 1523–26; et bevaret regnskabsbrudstykke er rimeligvis fra hans tid. 1526–34 havde Frederik 1's tyske kansler *Wolfgang v. Utenhof* det som frit len, de sidste år tillige i pant, fik det derfor tilbagegivet efter Grevefejden og beholdt det til sin død 1542.

Frantz Brockenhus 1542–46, som pant.

Hans Johansen Lindenov 1546–60, som pant.

Christoffer Johansen Lindenov 1560–64, som pant.
(død 1568)

Jesper Blome 1564–67, som pant.²³

Jørgen Sehested 1567–74, som pant.

Hans Johansen Lindenov 1574–97, dels frit, dels på afgift. Afgiften nedsat (død 1596, enken 1587, efter at en del gods var bortmageskiftet.

Margrethe b Jordebog 1586.

Rosenkrantz)

Preben Bild 1597–1602

(død 1602)

a Regnskab 1598/99.

d Kvittanser og inventaribesigtigelser.

Jakob Ulfeldt 1602–06

d Kvittanser (med fortegnelse).

Corfitz Rud 1606–21

a Regnskab 1610–19 (enkelte år med bilag) og 1620/21.

c Skattemandtal 1606/07, 1610/11, 1612–15, 1617/18.

Hans Pogwisch 1621–27

a Regnskab 1623/24.

c Skattemandtal 1621–27.

Gregers Krabbe 1627–39

a Regnskab med bilag 1627–39.

b Jordebog 1628?

c Skattemandtal 1627–39.

d Forleningsbrev, kvittanser (med bilag), inventarieliste (med fortegnelse).

Hans Lindenov 1639–43

(død 1642)

a Kun bygningsregnskab med bilag 1640–43, herunder for den kgl. stald i Middelfart.

c Skattemandtal 1639–43.

d Forleningsbrev, kvittanser (med fortegnelse), inventarieliste.

²³ Et tingsvidne af Vends herredsting 22. aug. 1564 stammer rimeligvis fra lensarkivet.

Claus Sehested 1643–50

(død 1649 (?))

- a Regnskab med bilag 1643–50; særskilt spindepengeregister 1643/44; udgiftsregnskab for kongens heste 1645/46.
- b Jordebog 1646.
- c Skattemandtal 1643–50.
- d Forleningsbreve, kvittanser, inventarielister (med fortegnelse).

Tyge Below 1650–61(fortsatte som
amtmand)

- a Regnskab med bilag 1650–62; desuden bygningsregnskab for Strib færgekro 1655/56; mandtalsregister på kronens, adelens og gejstlighedens ugedagstjenere og skattebønder i Vends h. 1658/59.
- b (Jordebog 1651 findes i Da. Kanc. og Rentekammeret; jfr. 1660 i Rentekammeret).
- c Skattemandtal 1650–58 og bilag til hovedskatten 1660.

HAGENSKOV LEN

Med Båg h.

Eske Bille 1514–29 (med afbrydelser) som afgiftslen; i den følgende periode dels som pantelen dels som afgiftslen.*Frantz Brockenhus* 1551–53, på regnskab.*Eiler Rønnow* 1553–64, på regnskab mod genant.
(død 1563)*Joachim Brockdorff* 1564–66, pantelen.*Josva v. Qulane* 1566–72, pantelen.*Erik Hardenberg* 1572–1605, pantelen.

(død 1604)

- c Skattemandtal 1600/01.
- d Kvittanser og inventarliste.

Jakob Ulfeldt 1605–10

- a Kun antegnelser bevaret 1605/06 og 1607–10.
- b Jordebog 1605/06.
- d Forleningsbrev, kvittanser, afregning på Jakob Ulfeldts gæld, inventarliste.

Jakob Rosenkrantz 1610–17

- (død 1616, enken *Pernille Gyldenstjerne*)
- a Regnskab 1610/11 og 1614/15, regnskab med bilag 1612/13 og 1615–17, ekstrakt og forklaring 1613/14.
 - b Jordebog 1610/11.
 - c Skattemandtal 1610–15.
 - d Forleningsbrev og kvittanser.

Jørgen Brahe 1617–62

- (død 1661)
- a Regnskab med bilag 1617/18, 1619–56, regnskab 1656/57; kun antegnelser 1656–58.
 - b Jordebog 1617/18, 1620–27, 1630/31, 1647/48 og 1650/51; særskilt over stiftets indtægt 1620/21; kongens part af korntienden i Båg h. 1627/28; forandringer siden 1617 (1630/31) og jordegne bønderens landgilde 1646.
 - c Skattemandtal 1617–19, 1620–57.
 - d Bilag til kvittanciarum-registret.

NYBORG LEN

Med Gudme og Vindinge herreder samt til tider Hindsholm og $\frac{1}{3}$ af Sallinge h. Fra slutningen af 16. årh. hørte hele Sallinge h. og Sunds h. fast til Nyborg len. Det gamle danehofslot vedblev i senmiddelalder og renæssance at være et vigtigt administrativt centrum. En del rigsrådsmøder fandt sted i Nyborg, men kongerne opholdt sig der sjældent i længere tid. I alt fald fra kong Hans' tid var Nyborg et regnskabslen; et brudstykke af *Hans v. Mehlers* regnskab 1519 er bevaret og en udat. jordebog fra Christian 3.s tid. Under grevefejden sluttede Nyborgs borgere sig til Christian 2., byen blev afbrændt og måtte efter slaget ved Øksnebjerg overgive sig til Rantzau. I mellemtiden havde *Oluf Nielsen Rosenkrantz* været indsat af rigsrådet som lensmand mod en vis afgift.

Christoffer Huitfeldt 1535–38, havde tillige Rugård.

Mikkel Brockenhus 1538–45

Frantz Brockenhus 1545–62, havde en overgang desuden Kærstrup og Tra nekær, fik tillagt Sunds herred.

Eskil Gøye 1562–71

- Ekstrakter i bind 1570–71.
- b Jordebog 1563/64.

Axel Viffert 1571–79, med Eskebjerg.

(død 1580)

- Ekstrakter i årgang 1572–79.
- a Regnskab 1578/79.
- d Inventarieliste 1579.

Laurits Brockenhus 1579–1601, med Eskebjerg (til 1588), fra 1580 tillige hele Sallinge herred og 1580–82 Tranekær.

- Ekstrakter i årgang 1580–82, 1584–85, 1587/88, 1590/91–1594/95 og 1596/97–1598/99.
- a Regnskab med jordebog 1591/92 (med bilag), 1593/94 og 1598/99; håndværkerregister 1591/92; stiftsregnskab 1597/98; ekstrakt af indtægtsregnskab 1600/01.
- b Forandringer i jordebog over jordegne bønder og kronens tjenere udskrevet til rigens tjeneste.

Jakob Rosenkrantz 1601–10

- a Regnskab med jordebog 1605/06 og 1607/08; regnskabsekstrakt 1608/09, 1609/10 kun antegnelser.
- d Registrering af kvittanser.

Jakob (Jakobsen) Ulfeldt 1610–31

(død 1630, enken

Birgitte Brockenhus)

- a Regnskab 1610–12, 1613–31 (de fleste år med bilag samt ekstrakt og forklaring); stiftets regnskab 1610–20, 1622–28.
- b Jordebog 1610–12, 1615/16, 1619–21, 1622–24, 1627–30.
- c Skattemandtal 1610–15, 1617–19, 1620–31.
- d Forleningsbreve, kvittanser, inventarielister (med fortegnelse). Synsforretning over slottets bygninger og lenets skove 1631. – (Akterne i to retssager 1616–17 findes i LA. for Fyn).

Mogens Kaas 1631–58

- a Regnskab med bilag 1631–58 (1650/51 og 1652/53 kun bilag og antegnelser); stiftets regnskab 1631–33, 1638–46, 1648/49; afregning 1648/49

på Mogens Kaas' restancer på regnskab og skat 1645–49; regnskab over penge 1657/58 til Nyborg slots fortifikation samt til sold og proviant for 4 skibe i Storebælt.

b Jordebog 1631/32, 1633–35, 1636–39.

c Skattemandtal 1631–57.

d Forleningsbreve og kvittanser, samt antegnelser til kvittanciarumbilag.

Otte Krag 1658–62

a Regnskab med bilag 1658–60; udat. (ca. 1658) mandtal for Nyborg slot.²⁴

b 1660-jordebog i Rentekammeret.

STRYNØ

Under Christian 4.s mindreårighed oprettede formynderregeringen et selvstændigt mindre len bestående af øen Strynø og 4 gårde på Langeland.

Erik Hardenberg 1588–1609, der fik det frit som tillæg til Eskebjerg. Enken (død 1604, enken betalte afgift.

Anne Rønnow,
død 1609)

Axel Brahe 1613–17, på afgift

(død 1616, enken a Regnskabsbilag 1661/17.

Kirstine Hardenberg)

Strynø blev 1617 lagt under Nyborg, mens de 4 gårde på Langeland blev lagt under Tranekær.

TRANEKÆR LEN

Med Langelands 2 herreder. Lenet var overladt dronning Christine som livgeding, der er bevaret forskellige regnskaber fra 1500–10; i alt fald i ti-

²⁴ I Top. Saml., Nyborg nr. 11–12, findes diverse optegnelser om Nyborg fæstning og Frederik 3.s brev 14. aug. 1660. – Nyborgregnskaberne er sammen med de øvrige fynske lensregnskaber flittigt benyttet i Aage Fasmer Blomberg, Fyns vilkår under svenskekrigene 1657–1660, disputats 1973.

den 1511–19 bestyredes det af hendes foged *Søren Stampe*. Ved dronningens død 1521 blev Tranekær forlenet til *Jens Juel* på regnskab. Han afløstes allerede året efter af *Otte Krumpen*, som, skønt indsat af Christian 2., fik lov at beholde det til 1534. Under grevefejden bortforleuede grev Christoffer det til den tidligere foged *Søren Stampe* 1535 blev det forlenet til *Markvard Tidemand*, som allerede året efter måtte afgive det til *Predbjørn Podebusk*, der fik det som pantelen i bytte for *Riberhus*. Efter hans død 1541 havde *Jørgen Brahe* (1542–49) og *Eiler Rønnow* (1549–53) Tranekær som afgiftslen, derpå var det 1553–60 forenet med *Nyborg*, ligeså 1580–82.

Jørgen Marsvin 1560–65, først som regnskabslen, siden på afgift.

Mouritz Podebusk 1565–80, som pant, fra 1572 tillige omfattende stiftsgodset på *Langeland*.

Breide Rantzau 1582–96, som afgiftslen med den gejstlige jurisdiktion på regnskab. 1594 udvidet med *St. Knuds klostres* bønder på *Langeland*.

Ekstrakter i bindene 1584, 1587/88 og 1592/93.
a Regnskab 1587/88.

Henrik Below 1596–97

d Kvittanser.

Niels Friis 1597–1611

(død 1610, enken *Ekstrakt i årgang 1598/99.*

Vibeke Gyldenstjerne) a Regnskab 1601/02, 1602/03 og 1610/11 over sten leveret til *Københavns slot* og andre kgl. bygninger; regnskab 1603/04 og 1610/11 med bilag og særligt skovregister; bygningregnskab 1603/04 (med enkelte bilag).

b *Jordebog* 1603/04, 1605/06 og 1610/11; *jordebog* over kirke- og kongetiender 1603/04 og 1610/11.

c *Skattemandtal* 1610/11.

d Kvittanser og forleningsbrev samt 4 inventarielister.

Frantz Rantzau 1611–12

(død 1612) a Regnskab 1611/12 og over leverede sten.

- b Jordebog 1611/12 med særlig jordebog over kirke- og kongetiender.
- c Skattemandtal 1611/12.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarielister (med fortegnelse).

Mogens Ulfeldt 1612–17

(til Selsø,
død 1616)

- a Regnskab 1612–14 (med bilag) og 1614/15 samt ekstrakter 1615–17; skovregister 1612–14 og 1615/16; oldengældsregister 1613/14.
- b Jordebog 1613/14.
- c Skattemandtal 1612/13.
- d Kvittanser og inventarieliste (med fortegnelse).

Jens Juel 1617–18

- a Regnskab 1617/18 med bilag og skovregister samt regnskab over kirkernes formue på Langeland.
- b Jordebog 1617/18.
- c Skattemandtal 1617/18.
- d 2 inventarielister.

Enevold Kruse 1618–21

(død 1621)

- a Regnskab 1618–21 med bilag og skovregister 1619–21.
- b Jordebog 1618–21.
- c Skattemandtal 1618/19 og 1620/21.
- d 3 kvittanser, fortegnelse over antegnelser i Enevold Kruses regnskaber for Akershus og Tranekær.

Hans Lindenov 1621–24

(til Hundslund)

- a Regnskab med bilag 1621–24 og skovregister 1621–23.
- b Jordebog 1621/22 og udat. taksering af selvejerbønder i Sønder herred til soldaterhold.
- c Skattemandtal 1622–24.
- d Kvittanser og inventarielister.

Johan Friis 1624–27

(til Ørriidslev)

- a Regnskab med bilag 1624–27; mandtal på spindepenge 1624/25; skovregister 1625–27.
- b Jordebog 1624/25; jordebog over stifts- og mageskiftegods 1625–27.

- c Skattemandtal 1624/25 og 1626/27.
- d Forleningsbrev, kvittanser og inventarielister (med fortegnelse).

Christoffer Ulfeldt 1627–29

(til Svenstrup)

- a Regnskab med bilag og skovregister 1627–29.
- c Skattemandtal 1627–29.
- d Forleningsbrev, kvittanser og antegnelser (med fortegnelse).

Peder Basse 1629–39(til Sørup,
død 1639)

- a Regnskab med bilag 1629–39; oldengældsregister 1629–31.
- b Jordebog over stifts- og mageskiftegods 1625–36.
- c Skattemandtal 1629–39.
- d Forleningsbreve, kvittanser, inventarielister (med fortegnelse).

Hannibal Sehested 1639–40

- a Regnskab med bilag 1639/40.
- c Skattemandtal 1639/40.
- d Forleningsbrev, kvittanser (med fortegnelse).

Otte Thott 1640–42

- a Regnskab med bilag 1640–42; oldengældsregister 1640/41; regnskab for kirkernes formue på Langeland 1641/42.
- c Skattemandtal 1640–42.
- d Forleningsbrev, kvittanser, inventarielister.

Christoffer Urne 1642–45

(til Årsmarke)

- a Regnskab med bilag og særligt regnskab for uvisse indtægter 1642–45; regnskab over kirkernes formue på Langeland.
- b Jordebog 1642/43.
- c Skattemandtal 1642–45.
- d Forleningsbrev, kvittanser, inventarielister (med fortegnelse).

Christian Rantzau 1645–59, dels på regnskab dels som pant.

(til Breitenburg)

- a Regnskab med bilag 1645–48; ritmester Bülow's kompagnis fortæring på Langeland 1645; regnskab

for kirkernes beholdning 1647–49 og 1653/54;
særligt regnskab for uvisse indtægter 1655–58.

b Jordebog 1653/54.

c Skattemandtal 1645–58.

d Forleningsbrev og kvittanser (med fortegnelse).

Frederik Ahlefeldt 1659–, på regnskab og som pant.

(til Søgård)

a Intet egentligt regnskab, kun ekstrakter 1659–61
og regnskab for uvisse indtægter 1660/61 samt bi-
lag 1660/61.